

Tisdagen den 3 Oktober.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollsutdrag angående Kammarens beslut öfver punkten 1 i Särskilda Utskottets utlåtande N:r 1.

§ 2.

Fortsattes föredragningen af Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående landtförsvarets ordnande samt i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar i samma ämne väckta motioner; och förekom nu till behandling:

Punkten 2.

I denna punkt hade Utskottet hemställt, att Kongl. Maj:ts förslag till lag angående den allmänna värnepligten må af Riksdagen antagas.

Utskottets hemställan lästes, hvarefter yttrade:

Grefve Possé: Under gårdagens diskussion har först Friherre Gripenstedt och sedan flere andra talare här i Kammaran vändt sig direkte till mig, med fordran att jag skulle gifva till känna hvad jag i försvarsfrågan vill. Denna fråga har för mig i sanning varit öfverraskande. Jag trodde mig nemligen, då jag i går hade ordet, hafva alldeles fullständigt uttryckt min mening i saken och ber nu att få erinra dessa Herrar, att hvad jag då yttrade var, att jag ville ett starkt, vår nationela ära och sjelfständighet fullt betryggande försvar, hvilande på den allmänna värnepligtens breda grund, hvilken konsekvent kan genomföras endast i förening med indelningsverkets fullständiga upphäfvande. Jag skulle tro, att jag härmed klart och tydligt uttryckt min mening om den grundsats, hvarefter försvaret bör ordnas. Vid samma tillfälle tillät jag mig dock äfven säga, att något detaljeradt förslag till denna idéns realiserande ej kan af Representationen åstadkommas, och ej heller af någon dess delegation, långt mindre således af mig personligen. Denna min uppfattning delas, såvidt jag kunnat finna, äfven af Friherre Gripenstedt sjelf.

I afseende på den nu föredragna punkten, så, då denna förutsätter indelningsverkets bibehållande och då, enligt min uppfattning, fullt tillfredsställande skäl såväl af Utskottet som under diskussionen i går blifvit för dess upphäfvande anförda, anhåller jag om afslag å punkten och

bifall till den af reservanterna från denna Kammare inom Utskottet afgifna reservation.

Herr Lyttkens: Vid sednaste riksdagen voro alla Kammarens ledamöter enige om att en stam skulle finnas; tvisten gällde endast huru denna stam skulle vara ordnad och af hvem den skulle affönas, samt den ställning inom försvaret beväringen till följd deraf skulle intaga. Skulle deremot den åsigt vilja göra sig gällande att ingen stam bör finnas, då är det klart att åt beväringens öfningar måste gifvas en vida större utsträckning än som annars behöfves. Frågan blifver huruvida det icke blifver mindre kostsamt att hafva en stam än att endast bygga försvaret på en så utsträckt allmän folkbeväring. För min del har jag alltid varit öfvertygad om att den förstnämnda organisationen skulle blifva vida billigare än den sednare och mera i öfverenstämmelse med våra förhållanden och vårt folklyne.

Krigsministerns förslag af 1869 om förberedande militära öfningar i skolorna och äfvenså inom kommunerna med ungdomen under 20 år anser jag för min del vida billigare och lämpligare än de tvänne sednaste af honom framställda, ty hvad man i ungdomen inhämtat hänger länge kvar i minnet; äfvensom derföre att dessa militära öfningar i skolorna kunde blifva en motvigt till det alltmer öfverhandtagande mångläseriet, och har ynglingen vid inträde i beväringens ledet förut inhämtat de första militära öfningarna, så besparas honom de trakasserier och chikaner vid exercisen, hvilka han nu ofta, till följd af sin okunnighet i hithörande ämnen, råkar ut för från befälets sida. Af dessa anledningar yrkar jag, att en stam skall finnas, men för att möjliggöra den, anser jag nu, i likhet med hvad jag vid sista riksdagen yttrade, att bördan af dess anskaffande och underhåll borde fördelas äfven på alla andra samhällsklasser och ej ensamt bäras af dem som nu bära den. Indelningsverket måste för att, så att säga, rädda den stam vi nu hafva, affösas efter rättvisa och så billiga grunder som möjligt för att sedan låta kostnaderna för stammens underhåll af alla efter hvars och ens förmåga utgöras.

En talare på det gemensamma mötet på Börsen i vintras yttrade, att den rätta tidpunkten för fattande af stora beslut i försvarsfrågan nu var inne, men drog deraf den oriktiga konklusionen, att man borde både bibehålla den nuvarande bördan i oförändradt skick att bäras af dem som förut burit den, och ytterligare pålägga dem en ännu tyngre ny. Jag tror att vi böra göra tvärtom; de privilegierade samhällsmedlemmarne böra icke längre låta de öfriga företrädesvis sörja för landets försvar, de böra dela tungan med dem och icke heller kasta denna hufvudsakligen på de undre samhällslagren, med hvilka man här i går sökte skrämra arméförslagets motståndare. Var meningen (och jag anhåller att så få tyda dessa yttranden) att påyrka utsträckning af den kommunala och politiska rösträtten, så har jag för min del ingenting deremot, tvärtom önskar jag och är öfvertygad om, att majoriteten inom denna Kammare delar denna åsigt, att allt möjligt bör göras för att de ifrågavarande samhällsklasserna må få så mycket upplysning, så höjas i intellektuellt och ekonomiskt häuseende, att det så kallade strecket må kunna sänkas och med tiden måhända
alldeles

alldeles borttagas, så att människovärdet och icke penningen blifver måttstocken för rättigheterna inom samhället. Endast genom att arbeta i denna riktning kan möjligtvis den sociala strid förekommas. som förr eller sednare hotar att uppblösa. Utlandet har redan gifvit oss varnande exempel på, hvarthän det leder att allt för länge trotsa de berättigade anspråken på upplysning och rättigheter från de mindre lyckligt lottade samhällsklasserna. Vill man arbeta i denna af mig häntydda riktning, vill man höja deras ställning inom samhället, bör man ej antaga en beväringsslag öfver deras förmåga att bära. man bör komma ihåg att det gäller den fattiges enda goda och kapital, nemligen hans tid och måhända hans helsa. Äfven anser jag den nu af Kongl. Maj:t föreslagna arméorganisationen blifva så dyr, att landets befolkning ej dermed kan utstå utan att nedsjunka i armod eller åtminstone totalt hämma den ekonomiska utveckling och förkofran som under de sednare åren börjat visa sig.

Af dessa skäl, som jag i korthet antydtt, förenar jag mig med dem som yrka afslag å Utskottets hemställan om beväringsslagens antagande.

Herr vice Talmannen *Mannerskantz*: Det är visst sannt, att Kongl. Maj:ts förslag till värnepligtslag blifvit i viss mån sammanbundet med förslaget om ordnandet af rust- och rotehållarnes skyldigheter; men oakadt åtskilliga skäl föranledt till denna sammanbindning, ligger den dock icke så mycket i sakens egen natur, att icke den förra frågan både kunnat och bort behandlas oberoende af den andra, och hon intager i förhållande till de sednare den fristående ställningen, att hon mycket väl kan diskuteras och bringas till slut, utan att fortfarande behöfva vara sammanblandad med denna. Det är en olycka, att en fråga som rör hela vårt lands framtida välfärd, utan att något verkligt behof deraf förefunnits, hittills har blifvit sammanbunden med andra mycket mindre viktiga frågor af enskild ekonomisk natur; men för min del kan jag icke finna, hvarföre man icke, oakadt den af Kongl. Maj:t föreslagna lindringen i rustnings- och roteringsbördan beklagligtvis i går af denna Kammarer blef afslagen, skulle kunna i dag särskildt besluta om den viktigaste af de två i Kongl. Maj:ts proposition innehållna hufvudförslagen och derigenom ändtligen få löst frågan om våra försvarskrafters förstärkning, hvarmed vi så länge sysselsatt oss, utan att komma till något mål. Jag yrkar därför att, fastän Kongl. Maj:ts förslag om rust- och rotehållsbesväret genom Kammarerens förkastande deraf, bör denna gång hafva förfallit, Kammarer dock ville bifalla den nu förevarande, af Utskottet förordade delen af Kongl. Maj:ts proposition, som handlar om värnepligtslagen.

Den förste talaren har förklaradt, att han anser sig tillräckligt tydligt hafva uttalat sin egen och de med honom lika tänkandes mening i afseende å den arméorganisation, som de vilja erbjuda i stället för Kongl. Maj:ts på indelningsverkets bibehållande grundade förslag som de nu förkasta, då han har yttrat att han och hans vänner i Utskottet vilja bygga försvaret på den allmänna värnepligtens breda grund; men jag tror icke, att genom detta yttrande någon tillfredsställande upplysning lemnats, ty vi som hysa en motsatt åsigt med honom angående det Kongl. förslagets antaglighet, vi kunna säga oss i sjelfva verket vilja alldeles detsamma i

detta fallet som han. Vi vilja också bygga landets försvar på samma grund som han vill, eller på den allmänna värnepligtens långt utsträckta tillämpning — någon annan finnes ej som erbjuder nöjaktig säkerhet — men frågan är: huru långt vill man verkligen i närvarande tidpunkt släppa till krafterna i det nämnda afseendet? Vill man göra sådana uppoffringar, icke endast af penningar, utan af personliga mödor och ansträngningar, under ett längre tidsförlopp som erfordras, för att uteslutande genom den allmänna värnepligtens tillämpning utbilda en armé med tillräcklig fasthet och krigsduglighet, organiserad — om och med någon jemkning efter våra förhållanden — efter preussiskt eller åtminstone danskt mönster? — och huru lång öfnings- och tjänstgöringstid tror man sig för sådant ändamål kunna ålägga de värnepligtige? För min enskilda del vill jag gå så långt som någon i den riktningen — och jag tror att flere, som nu äro det Kongl. förslagens motståndare, allvarligen vilja gifva värnepligten en sådan utsträckning, som en endast derpå grundad tillförlitlig försvarsorganisation kräver; — men fråga är, om flertalet i denna Kammare, och än mera om den nuvarande allmänna meningen i landet också vill följa med så långt, som för det vigtiga målets vinnaude på den vägen erfordras. Den medlem af denna Kammares majoritet, som näst före mig yttrade sig, hördes vilja minska den öfningstid som i den Kongl. propositionen är föreslagen för de värnepligtige, ehuru densamma kan anses någorlunda tillräcklig, endast under förutsättning att en särskildt utbildad stam finnes att tillgå — och flera andra betydande röster uttalade sig här i samma syftning vid sist förflutna riksdag — och jag och de med mig lika tänkande må derföre vara ursäktade, om vi betviffa att en sådan tillämpning af den allmänna värnepligten som här skulle behöfva införas för att utan stam kunna försvara vårt land, snart och utan mycket motstånd skall kunna komma till stånd; ty vi tro att folket nu ej vill gå in på någonting så dyrt och så mödosamt. Jag har talat med flera rotehållare om denna sak, och dessa samtal hafva bibragt mig den öfvertygelsen, att hvad de mest frukta för just är den utsträckta värnepligtsskyldigheten, som vida mera än att icke få indelningsverket upphäfdt synes för dem påkostande. Flertalet önska derföre säkerligen heldre bibehållandet af indelningsverket än införandet af en allmän värnepligt med den utsträckning som af den indelta stammens indragning måste blifva en följd; — och då så är, tror jag verkligen att man gör orätt uti att afvisa den nu erbjudna utvägen att i stället för en mera betungande värnepligt utan indelningsverket erhålla en mindre betungande med indelningsverket till stöd och hjälp. Vårt land kan ej utan svårighet bekosta eu ensamt på värnepligt grundad armé af det förra slaget, en sådan som i och för sig, utan stam, skulle vara tillräcklig för landets försvar; vi böra derföre ej nu sträfva efter det som för närvarande visar sig, om icke alldeles omöjligt dock mycket svårt att vinna — utan heldre söka bygga någonting bättre på hvad vi redan ega. helst då detta sätt att gå till väga icke utesluter möjligheten att slutligen, sannolikt minst lika fort som på den af denna Kammares majoritet valda vägen — komma både till en jemn och rättvis fördelning på alla samhällets medlemmar af de bördor för försvaret vissa samhällsklasser nu — jag medger att ett sådant påstående verkligen eger ett sken af sanning — mera än andra äro underkastade,

-- och till en på hela den manliga befolkningens inöfning, till vapentjenst grundad härbildning, hvilken, såsom innefattande det säkraste stödet för vårt lands försvar -- fastän alltför dyrbar att genast på en gång förskaffa oss -- bör utgöra det mål, hvartill vi böra sträfvä, och betydligt skola närma oss, genom att nu antaga den utvidgning af värnepligtens tillämpning, som Kongl. Maj:t föreslagit.

Jag har velat uttala detta såsom en reservation för framtiden. Hafva de män, hvilka nu motsatt sig bildandet af ett tillräckligt starkt försvar, genom utvidgad värnepligt eller med bibehållande af den indelta stammen, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit -- icke på förhand gjort sig förvissade om att de kunna förmå folket att genom dess målsmän vid Riksdagen åtaga sig de ökade personela eller ekonomiska ansträngningar som erfordras för att bygga det lefvande försvaret endast på den allmänna värnepligtens grund, och utveckla denna derhän, som hon i så fall bör och måste utvecklas, så hafva de ådragit sig ett drygt ansvar. Veta de sig hafva god anledning hysa den föreställningen, att det skall kunna lyckas dem att med full tillämpning af den allmänna värnepligten bereda oss ett mera tillförlitligt, betryggande försvar än det vi nu ega, då erkänner jag det aktingsvärda i deras bemödanden i sådant hänseende, och jag tror att det skulle vara lyckligt för landet om de deri vunno någon framgång; men om, som jag måste antaga, den tid ännu icke är kommen och kanske icke så snart kommer, då den allmänna värnepligten i sin fulla utsträckning, på ett för vårt lands försvar betryggande sätt kan här tillämpas, då ligger det en stor våda deri, att för den närmaste framtiden icke ega något tillförlitligt försvar -- och de måste ansvara för följderna häraf, som utan att genom handling visa sig ega förmåga åstadkomma något bättre, förhindrat oss att söka bygga ett godt och starkt försvar på den grund som vi nu hafva, och det är i denna öfvertygelse, att det är farligt att dröja att försätta oss i försvarstillstånd, som jag för min del måste rösta för bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt; och yrkar jag således, att Kongl. Maj:ts förslag till värnepligtslag måtte af Kammarren godkännas.

Herr Forssbeck: För att icke splittra de ringa krafter, hvaröfver vi, som utgöra minoriteten i denna fråga, i går disponerade, yttrade jag då ej något om min vid Riksdagens början väckta motion i ämnet. Det torde derföre tillåtas mig att nu få säga några få ord. Det är för jordbrukaren omöjligt att under våra korta somrar medhinnna alla de arbeten jordbruket kräver, och hvarje utsträckning af värnepligten utöfver hvad som är ovillkorligen nödvändigt måste derföre förefalla honom högst betungande. 82 dagars exercis är, efter min öfvertygelse, alldeles icke behöflig för att bilda ynglingen till en duglig soldat, såvida han nemligen före inträdet i bevaringsåldern inom den kommun han tillhör förvärfvat sig nödig skicklighet i handterandet af sitt gevär. Det är icke på samma sätt hos oss som i Tyskland: vårt land är fattigt och glest befolkadt, Tyskland rikt och tätt bebodt. Sommaren i Sverige är kort, och alla krafter jordbrukaren då kan anskaffa för arbetet i jorden behöfvas mer än väl. Vårt jordbruk har visserligen under de sednare åren, oaktadt den stora emigrationen till Amerika, gått framåt ganska betydligt, men

få vi en alltför sträng värnepligtslag, så kan det hända att återgången blir lika snabb, att våra åkrar och ängar af brist på arbetskrafter blifva förvandlade till ödemarker.

Jag skulle önskat att i går fått höra de verkliga skälen, hvarföre majoriteten i denna Kammare afslog Kongl. Maj:ts förslag om ordnandet af rust- och rotehållsinrättningen. För min del tror jag, att verkliga orsaken dertill var fruktan just för den af Regeringen föreslagna utsträckning i beväringens vapenöfningar, ty det är just denna man vill undslippa, ehuru man icke öppet vill medgifva det. Så t. ex. har jag hört flera af mina kamrater här vid riksdagen yttra, att de heldre skulle vilja gå in på en dubbelt så betungande roteringsskyldighet som den nuvarande än bifalla förslaget till värnepligtslag. Men för att kunna afslå denna sednare, har man såsom motiv tagit indelningsverkets bibehållande. Önskligt hade dock varit, att man lemnat ett rent och öppet svar, att man i stället sagt: denna värnepligtslag vilja vi afslå, ty det är den som skulle komma att mest trycka oss.

Då jag emellertid i min motion yrkat en mindre utsträckt beväringsskyldighet, än den Regeringen begärt, och större lindring i roteringskostnaden, än Kongl. Maj:t velat medgifva, så anhåller jag nu att få förklara, att jag önskar det Kongl. Maj:ts proposition om ökad värnepligt måtte af Kamraren afslås.

Herr Almquist: Ehuru åsigtarna tyckas vara mycket olika om sättet för ordnandet af denna fråga och den i sammanhang dermed stående, angående försvarsverkets fullständiga reglerande, har man dock icke kunnat undgå att finna, det den åsigten temligen allmänt hyses såväl af Representationen som af folket i allmänhet, att våra försvarskrafter måste ökas för att kunna betrygga vår politiska sjelfständighet, äfvensom att värnepligten bör ordnas lika för alla, det vill säga utan att friköpning eller leaguering medgifves. Men beklagligt nog har denna viktiga fråga blifvit sammanblandad och förbunden med en annan del af vårt försvarsväsende, indelningsverket, på det sätt att den sednare på grund af sin skattenatur lagt hinder i vägen för genomdrifvandet af den förra, den väsendtligare och större. Jag hade derföre, i likhet med den näst föregående talaren, önskat att man hade skiljt dessa frågor helt och hållet från hvarandra, och att Representationen från första stunden, då Kongl. Maj:t framlade sitt förslag till försvarsväsendets ordnande, öppet och bestämdt sagt, hvaruti det egentliga hindret, enligt dess mening, för förslagens antagande låge. Ännu i denna stund tror jag, i likhet med den talare på Östgöta-bänken som nyss hade ordet, att det icke är indelningsverket som står i vägen, ty frågan om dess bibehållande eller afskaffande har härstädes hufvudsakligen betraktats såsom en skattefråga, och dylika frågor kunna bättre och lättare lösas på annat sätt än i sammanhang med den om bestämmandet af den allmänna värnepligtens utsträckning. Och måne det icke finnes någon möjlighet att öfvergå till behandlingen af värnepligtslagen ensamt, utan att dermed sammanbinda frågan om indelningsverket? Det går väl icke an att år efter år stå på samma ståndpunkt i en så ytterst viktig fråga som den om fosterlandets försvar. Representationens uppmärksamhet har i fem år varit fästad på densamma; Kongl.

Maj:t har år efter år, om icke alltid framlagt nya förslag till dess lösning, så åtminstone oupphörligen varit sysselsatt med utarbetandet af sådana. Oaktadt alla dessa ansträngningar för åstadkommandet af ett af Representationen antagligt förslag, oaktadt alla bemödanden och allvarliga sträfvanden, som äfven inom Representationen gjorts för frågans lösning, stå vid dock ännu på samma punkt som före år 1867. Och orsaken dertill är, i min tanke, ingen annan än den att frågan om upphäfvandet af indelningsverket på grund af dess skattenatur blifvit sammanbunden med frågan om värnepligtens utsträckning. Den sednare såsom uteslutande en personlig förpligtelse till staten, för betryggande af dess politiska bestånd kan dock aldrig lösas, förr än hon blir skild från den förra, hvad dess art af skatteregieringsfråga angår.

Jag kan dock ej neka, att en så utsträckt allmän värnepligt, som den hvilken Kongl. Maj:t nu föreslagit, måtte komma att för svenska folket kännas mycket tryckande; men den blir tryckande icke blott för en eller annan samhällsklass, utan för hela svenska folket och kanske mest för dem, som stå lägst bland detta folk, för den arbetande klassen, för daglönaren, hvars enda tillgång, ofta nog, utgöres af den arbetskraft och det bröd, som för dagen förvärfvas.

Meddenna uppfattning och då vi hädanefter måste basera vårt försvår huvudsakligen på värnepligten, och denna för att blifva betryggande måste utsträckas, anser jag att detta dock, för att ej vålla alltför häftiga rubbningar i nu bestämda vanor och förhållanden, bör ske småningom eller så att vägen beträdes steg för steg. Jag har sjelf länge tjänstgjort vid den indelta arméen och derunder en följd af år deltagit vid beväringens undervisning, ledning och förande, samt tror mig med anledning deraf hafva så mycken erfarenhet om beväringensmanskapets mottaglighet för militärisk utveckling och möjlighet till militärisk duglighet, att jag anser detsamma med ett skickligt befäl och i förening med en väl öfvad stamtrupp böra kunna, äfven om dess öfningstid ej blefve alldeles så utsträckt som Kongl. Maj:t föreslagit, bilda ett för landet tillfredsställande försvar, hvilken åsigt, efter hvad jag tror mig veta, äfven delas af många andra. Att öfningstiden för beväringen hittills varit alltför kort för bibringande af en tillräcklig militärisk bildning åt densamma, lärer ingen kunna bestrida, hvarföre ock alla torde vara ense derom, att öfningstiden måste betydligt förlängas, men jag tror, såsom jag redan nämnt, att det hade varit skäl att beträda den nya vägen småningom, eller så att beväringens öfningarne till att börja med utsträckts endast något längre än de nu äro, och att desamma derefter på det sättet fått någon tid fortgå; man hade derigenom fått tillfälle att erfaras, huruvida värnepligtsidén hos folket småningom kunnat vinna terräng, och huruvida försvaret framdeles öfvervägande borde grundas på den allmänna värnepligten, eller om, med bibehållande af nuvarande försvarsorganisation, beväringens utbildande påkallade ytterligare förlängning af öfningstiden. Såsom en lämplig öfvergång från det nuvarande till ett bättre ordnad försvar skulle jag anse, det 60 dygns öfningstid bort vara från ömse sidor antaglig, helst om tiden fördelades så, att öfningarne första året fortgingo 30 dagar och hvartdera af de tvänne följande 15 dagar; jag tror att denna öfningstid skulle vara tillräcklig att hos det unga manskapet utbilda en sådan färdighet,

säkerhet och militärisk anda, att vi icke skulle behöfva frukta att blifva af en starkare granne alltför oförberedt öfverrumplade. Om beväringen första året under 30 dagars öfning bibringades så hjälplig rekrytbildning, att densamma de tvänne efterföljande åren uteslutande kunde samöfvas med den äldre stamtruppen och derigenom vinna den säkerhet, militära stadga, disciplin och hörsamhet som utgör första villkoret för en trupps duglighet och pålitlighet, borde det vid uppstående behof icke blifva svårt att hos denna trupp utbilda en försvarlig krigsduglighet. Vi böra ej gerna kuuna antaga, att ett anfall på vårt land, med dess af vatten skyddade läge, kan komma så oförberedt, att vi icke förut få någon tid på oss att ytterligare öfva de värnepligtige, hvilket i öfrigt alltid måste blifva nödvändigt och jemväl låta sig göra der trupper från spridda håll skola sammandragas till större massor på vissa punkter, som otvifvelaktigt lärer blifva fallet, der ett kraftigt försvar skall för särskilda orter beredas. Man finge då tillfälle att se, huruvida det kunde gå för sig att inom beväringens egna led utbilda någon stam eller åstadkomma något befäl. Med ett ord, jag tror, att man, om möjligt är, borde söka åstadkomma en kompromiss mellan de tvänne med hvarandra stridande meningarne. Riksdagen kunde såsom sin åsigt uttala, att den väl icke kan gå in på den af Regeringen föreslagna utsträckningen af vapenöfningarne i dess helhet, men dock såsom ett steg framåt ville åtaga sig en något utsträckt värnepligt och längre öfningstid än den nuvarande.

På grund af hvad jag nu anfört, och då jag icke kan hoppas, att denna Kammare skall, i likhet med hvad redan skett i den Första Kammaren, antaga det Kongl. förslaget oförändradt, hemställer jag, huruvida Kammaren icke skulle vilja återremittera punkten till Utskottet, under uttalande af den åsigt, att om öfningstiden något inskränktes, Kammaren för sin del skulle vilja antaga densamma.

Jag återkommer till hvad jag förut sagt: så länge vi sammanbinda denna fråga som är rent militärisk med en annan, en ekonomisk, frågan om indelningsverket, skola vi aldrig komma ur fläcken. Först då dessa tvänne viktiga frågor blifva hvar för sig behandlade, är en tillfredsställande lösning af dem båda möjlig. En hvar af oss vill ju, att fosterlandet skall försvaras, att dess politiska sjelfständighet skall bevaras; men då måste vi också för detta mål göra hvad som behöfves, underkasta oss de uppoffringar som äro nödvändiga.

Jag anhåller sålunda om återremiss af betänkandet i nyss antydda syfte, och hoppas att denna min framställning understöddes af Kammarens ledamöter, hvilket för mig skulle vara särdeles tillfredsställande, och såsom jag vågar tro, äfven gagnande för den stora fosterländska fråga. Kammaren nu går att för denna gång afgöra och, jag vågar tro det, äfven väcka anklag i landet. Understöddes åter detta yrkande icke af Kammarens ledamöter, så kommer jag att med min röst söka bidraga till antagandet af Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Jag vill icke förmoda, att det är på fullt allvar som Herr vice Talmannen och de med honom lika tänkande vilja antaga Kongl. Maj:ts förslag och förmå oss andra att göra detsamma. Han har visserligen velat förmå oss att tro, det vi, sedan förslaget väl en

gång blifvit lag, skulle vinna en deremot svarande lindring i roteringsbördan; men jag vill erinra, att någon säkerhet för att så skall ske ingalunda kan lemnas hvarken af honom eller någon annan; han torde veta, att det varit en stående fråga i ständsriksdagarne under de sednaste 50 åren och ännu står frågan oafgjord. Skall den ena frågan skiljas från den andra, hvilken den bör, så är det ett oeftergifligt vilkor att skattefrågan, frågan om indelningsverket först regleras, innan vi åtaga oss någon utsträcktare värnepligt. Man kan invända, att det då ej gifves någon säkerhet för att värnepligten någonsin blir förökad. Jag svarar: är mistroendet till svenska folkets representanter på högre ort så stort, det man kan misstänka dem för att vilja lemna landet utan försvar, då hjälper oss ingenting, då är olyckan full. Jag hoppas att så ej är förhållandet; jag tror att det så väl för Regeringen som för andra är en känd sak att svenska folket alltid velat försvara sig och vid alla tillfällen visat sin vilja i handling; och så kommer det nog äfven hädanefter att göra.

Hvad mig sjelf beträffar, kan jag visserligen ej befara, att detta lagförslag skall blifva af Kammaren bifallet, och jag hoppas och önskar att det, i sitt nuvarande skick aldrig måtte blifva det. Klokheten bjuder att se till, att de som stå under oss, arbetande folket, ej blifva så betungade med krigiska öfningar utan ersättning, att möjligheten för dem att genom eget arbete försörja sig försvinner. Man kan ej begära, att de skola utan ersättning underkasta sig flera månaders exercis årligen.

Jag yrkar afslag å Utskottets förslag och bifall till den af Utskottets ledamöter från denna Kammare afgifna reservation, under förhoppning att såväl Regeringen som våra motståndare här i Kammaren snart nog skola inse det rättvisa i våra påståenden; hvarom icke, får framtiden fälla utslaget.

Herr Hierta: Jag förmodar, att åsigterna i afseende på den nu förevarande punkten, så väl som den föregående, äro på förhand så bestämda inom denna Kammare, att ett anförande af en eller annan ledamot icke deruti skall åstadkomma någon förändring. Det kunde derföre varit öfverflödigt att nu begära ordet; men jag har känt ett inre behof att få yttra min tanke inför Kammaren, af det skälet att jag i går af en särskild anledning icke deltog i diskussionen. Orsaken dertill var, att jag icke kunde instämma med Utskottets majoritet i afseende på dess fordran att få göra indelningsverkets affyftande, på sätt det blifvit yrkadt, till ett vilkor för att gå in på något förslag om bättre organisation af krigsmakten. Jag hade redan vid förliden riksdag åran att uttrycka mina tankar i det afseendet och hänvisar nu hufvudsakligen till det anförande Herr Ribbing i går hade, hvilket, i min tanke, på ett ganska klart sätt utreder denna fråga. Det oaktadt anser jag mig icke kunna underlåta att yttra några ord öfver den nu förevarande punkten, i synnerhet som jag i alla fall icke kunnat instämma i Kongl. Maj:ts förslag hvad den första beträffar.

Till en början anhåller jag att, såsom ett bidrag till belysningen af den ställning, denna Kammares majoritet till frågan intager, få berätta en liten tilldragelse från den sista riksdagen, i hvilken jag sjelf kom att taga del. Jag blef en dag i våras underrättad om, att ett sammanträde af riks-

dagsmän från denna Kammare skulle hållas en eftermiddag i Bergstrahlska huset vid Riddarhustorget. Jag begaf mig dit och fann då, att det egentligen var landtmannapartiet som der var församladt. Jag har icke förut varit anmodad att deltaga i dess sammanträden, men blef emellertid emottagen med så mycken välvilja, att de närvarande valde mig till ordförande för aftonens öfverläggningar. Inan jag emottog denna hedrande befattning, ansåg jag mig likväl böra framlägga en förklaring, och den var, att jag icke kunde dela den uppfattningen, som inom partiet gjort sig gällande, att man nemligen vore berättigad att fastställa indelningsverkets upphäfvande utan full ersättning såsom ett vilkor för värnepligtens utsträckning; jag var till och med dristig nog att säga, det jag trodde att obenägenheten för antagandet af Kongl. Maj:ts förslag hos de fleste egentligen härledde sig från svårigheten att underkasta sig en så utsträckt allmän tjänstgöring i fredstid, som detta förslag innehöll, och jag grundade denna tanke derpå, att redan vid 1859 - 1860 årens riksdag, då fråga var om att införa två års exercis för beväringen i stället för den dåvarande ettåriga, hade Bondeståndet enhälligt förenat sig om en af en bland dess dåvarande ledamöter, Herr Jonas Andersson från Häckenäs, afgifven reservation emot Lag-Utskottets förslag, uti hvilket denna utsträckta värnepligt med två års exercis tillstyrktes. Utskottets förslag blef emellertid, oaktadt denna protest, antaget af de trenne öfriga Stånden. Af detta förhållande trodde jag mig kunna draga den slutsatsen, att det egentligen vore för den nu så långt utsträckta värnepligten som man hyste farhågor, hvilka jag för min del ej heller ansåg oberättigade. Sedan den korta diskussionen för tillfället var afslutad, hade jag äfven den tillfredsställelsen, att åtskillige af partiets ledamöter kommo fram till mig och sade, att jag i det hela icke hade så orätt i min uppfattning.

Jag har tagit mig friheten att, då saken icke passerat så alldeles enskildt, omtala detta såsom ett bevis på min ståndpunkt i frågan, hvilken jag ännu vidhåller, nemligen att det icke kan vara så alldeles utan betänkligheter att, om också genom hvilken riksdagsmajoritet som helst, framtinga ett förslag om utsträckande af en börda, hvilken skulle hafva sannolikt hela landets Bondestånd emot sig — ett antagande hvilket ock göres något mera sannolikt, om man tager i betraktande de i ländsorten öfverallt under sommaren hållna så kallade folkmötena. Dessa sammanträden tillmåter jag visserligen icke den betydelsen, som vore de hvart och ett för sig ett uttryck af hela folkets tänkesätt i den ort, der de blifvit hållna, men deras beslut äro dock ett uttryck af ett stort och kanske icke så litet berättigadt intresse.

Af det nu anförda framgår, att det i min tanke egentligen är till frågan om den föreslagna värnepligtslagen som de olika åsigtterna böra hålla sig. Några talare började ock redan i går undersöka, huruvida icke, utan afseende på indelningsverkets affösning eller bibehållande, Regeringens förslag till värnepligtslag vore för tungt eller ej, och den frågan har äfven i dag blifvit framställd i en plausibel och tydlig form utaf Herr vice Talmannen, då han nyss sade, att den egentliga frågan är, *huru långt man vill släppa till krafterna*. Detta är hufvudfrågan. Hon är icke lätt att lösa, men dervid beror äfven mycket på den grundåsigtt man har om sjelfva behovet i det hänseendet. För min del måste jag tillstå, att det icke är

utan förvåning, som jag hört icke allenast från den förskräckta delen af tidningspressen, utan äfven från den första bänken här i salen, bänken här midt emot, sådana uttryck som att landet för närvarande står nästan alldeles utan försvar. Sådana yttranden af Regeringens egna ledamöter kan jag, jag måste säga det, icke anse fullt tillbörliga. Då många millioner årligen utgifvas till försvarsverket och så betydliga anslag till vapen beviljades vid sista riksdag, då äfven denna Kammare ålade folket en särskild *värnskaft*, så kan jag icke annat än, för att begagna ett lindrigt uttryck, anse det för ett verkligt fattigdomsbevis från den sidan, när man sjelf kommer och säger, att, oaktadt så pass stora tillgångar i anslag, landet är nästan alldeles utan försvar. Vidare kan jag icke instämma i sådana yttranden, som att Representationen, för det att motstånd gjorts emot vissa förslag från Regeringen, *alldeles ingenting vill göra*, då likväl med siffror — och dessa äro ju i nu förevarande afseende de mest talande bevisen — skulle kunna styrkas, och detta ej minst från sista riksdagen, att åtskilligt verkligt blifvit gjort, och att Representationen äfven i det afseendet bemött Regeringen med välvilja, något som också, jag tillstår det, blifvit erkänt till och med från tronen.

Men jag återkommer till hvad jag redan sagt, eller att försvaret och de bördor man för detsamma måste åtaga sig böra lämpas efter behovet. Det bör väl undersökas, i hvad mån beloppet af dessa bördor är af behovet påkalladt. Men här kommer man in på en annan fråga, och den är: har man å ena sidan rättighet att säga, att folket måste åtaga sig allt hvad det möjligen förmår för sitt försvar, men å den andra sidan ingen rätt att undersöka eller göra några frågor, huruvida allt hvad som nu fordras verkligen är behöfligt eller om man icke kan nöja sig med något mindre? Den, som följt med frågan något närmare, kan det icke hafva undgått att märka, att man från åtskilliga håll sökt, så att säga, fastspika förstnämnda satsen nära nog såsom en trosartikel, och om man icke dömt dem, som velat närmare undersöka behöfligheten, till en evig fördömdelse, åtminstone förklarar dem *icke vilja göra något* för fosterlandet. Jag vädjar till eder egen hågkomst, mine Herrar, huruvida icke detta språk varit fördt, och jag hemställer huruvida detsamma är fullt berättigadt, om det icke är lofligt att taga några probabiliteter i beräkning, utan att den, som kommer fram med den tanken: "vi vilja göra hvad som behöfves för fosterlandets försvar, men vi vilja ock ega rätt att undersöka hvad det är som behöfves", därför skall blifva stämplad såsom, snart sagdt, fosterlandsförrädare. Försök till en dylik karakteristik hafva dock blifvit gjorda. De som sagt, att vi kunna nöja oss med någonting mindre än Regeringen föreslagit, har man förklarar vilja göra ingenting. Det är därför som jag med stor tillfredsställelse i dag förnummit, att en af kronans högre embetsmän verkligen tagit ett stort steg framåt i den riktning, som jag anser för den rätta, att nemligen börja försöket med värnepligtens utsträckning i något mindre skala, innan man tager till det aldri högsta. Den vägen anser jag för den enda rätta, och slår Regeringen in på den nu, så skall hon, om det vinner folkets bifall, kunna om 7 å 8 år hafva ett ganska tillfredsställande försvar; och äfven enligt det nu framlagda förslaget skulle försvarsorganisationen ju ej komma att blifva färdig förr än vid den tiden. Målet vunnes då utan några brådstörtande åtgärder, utan

några ministerförändringar, då skulle de särskilda fraktionerna af Riksdagen äfvensom Regeringen slutligen kunna komma till ett sammanstående omdöme.

Det kunde visserligen ännu vara mycket att säga i detta ämne, men jag vill ej vidare förlänga diskussionen, församlingen har många skäl att önska, att den vore slut, i synnerhet som åsigtorna så väl hos den ene som den andre torde vara så bestämda på förhand, att diskussionen på dem ej kan utöfva något inflytande. Innan jag slutar, vill jag dock, med afseende på de många skarpa yttranden som från ömse sidor uuder gårdagens diskussion blifvit fällda, förklara, att jag med verklig högaktning åhört det i det hela humana och moderata sätt, på hvilket Herr Krigsministerns anförande i går var affattadt. Jag har redan vid en föregående riksdag sagt, att han vore att beklaga, som från föregående riksdagar före den nya representationens införande fått emottaga ett så ytterst besvärligt, på en kanhända icke fullt hållbar basis hvilande arf. Gud vet, om han sjelf från första början hyst den åsigten, att försvaret verkligen kunde byggas på en dylik grund, men hans loyauté har förmått honom att, det oaktadt, åtaga sig det tunga och otacksamma arbetet. Jag kan icke finna annat, än att han handlat som en man, då han framlagt dessa förslag. Om de icke kunnat af Riksdagen godkännas, har det arbete, som på dem blifvit nedlagdt, dock icke varit förgäfvets; författaren har genom utarbetandet af dessa förslag dock gjort sig i viss mån förtjent af fosterlandet och sina medborgares aktning. Då jag slutar med att anhålla om afslag å Regeringens proposition, vill jag åtminstone hafva detta tillagdt såsom ett uttryck af mina personliga känslor i detta afseende.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan i denna punkt och förkastande af den af Kongl. Maj:t i frågan afgifna propositionen.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Det har varit mig särdeles angenämt att i dag begära ordet, ty diskussionen synes nu föras med mera sans och måtta, än som egde rum under gårdagens plena, och hvar och en kan nu uttala de sanningar, han vill frambära, utan att behöfva frukta för att blifva bemött med hån och bitterhet. Bland de yttranden, som i går fälldes, fästade jag mig i synnerhet vid den varning en talare på Stockholms-bänken riktade till pluraliteten i denna Kammare — hvilken pluralitet han benämnde landtmannapartiet, och detta hufvudsakligen af det skäl att genom den nya representationsförändringen största antalet representanter blifvit valdt ur samma samhällsklass som det gamla Bondeståndet -- att icke missbruka sin makt emot andra samhällsklasser. Samme talare bör i detta afseende blifva lugnad genom Herr Statsrådet Wennerbergs anförande i går, då han förklarade sitt vid sednaste riksdag hållna tal i försvarsfrågan. Det torde icke kunna förnekas, att detta tal djupt sårade känslorna hos många af Kammarens ledamöter, men icke dess mindre yttrade Herr Statsrådet, att det vore honom en glädje att kunna vitsorda, att det varit från denna sida han erhållit det kraftigaste understödet för genomdrifvandet af de förslag, han framställt till Riksdagens pröfning och antagande. Detta erkännande bör verka lugnande och må vara ett bevis derom, att äfven vi ega förstånd att kunna urskilja och med värma omfatta sådana förslag, som gå i den rätta riktningen. Med samme ärade

talare har jag arbetat tillsammans i många frågor, som rört kultur och framåtskridande, och vi hafva kämpat så godt vi kunnat emot olika åsigtter samt vunnit vårt mål i de flesta fall.

En ärad talare, som senare yttrade sig, sade, att man kunde jemföra denna fråga med frågan om representationsreformen, samt att den sistnämnda erforderade både många förslag och många år, innan den erhöll sin rätta lösning. Ja! det är en sanning, att många år förflöto, innan den kunde lösas, men riksdagarne återkommo då icke heller så ofta som nu. Om vi eftersinna på hvad sätt representationsfrågan löstes, så finna vi, att alla förslag, som voro baserade på klass- eller ståndsidéen, icke lyckades tillvinna sig flertalets sympatier, men så snart man uppgaf att bygga på den gamla, förvittrade grunden och antog en ny grund, då visade det sig hvilken makt ett sådant förslag egde, huru hela Representationen sammanträdde och de fyra Stånden lemnade sin makt i yngre och kraftigare händer. Nu tror jag icke, att någon klagan öfver den nya Representationen kan med fog framställas. Vål kan man känna, att ett och annat sår ännu är oläkt, men de flesta såren synas dock vara läkta, och vi stå fram såsom hela svenska folkets representanter och icke såsom försvarare af några särskilda samhällsklassers intressen. Vårt mål är högre; det är fäderneslandets väl; och det är min fasta öfvertygelse, att, om Kongl. Maj:ts Regering framkomme med ett nytt förslag till försvarsväsendets ordnande samt i detta förslag lemnade å sido indelningsverket och baserade försvaret på principen af utsträckt värnepligt och landstorm, hela svenska folket skulle med glädje antaga ett sådant förslag och utan knot underkasta sig de med detsammans genomförande förknippade uppoffringar, och om då den dag inföll, då vi voro nödsakade att med vapen i hand försvara våra gränser, då skulle blott en enda tanke genomgå det svenska folket, och det vore denna: vi veta att vi icke hafva några legda försvarare, utan vi gå man ur huset att försvara oss, och vi se icke någon särskild klass eller några särskilda individer, som bära försvarstungan, den ena mera än den andra, utan alla framträda till fäderneljordens försvar. Då först blir Sverige starkt, och utländska makter våga ej att upphäfva sig inom våra landamären.

En af Konungens rådgifvare. Herr Statsrådet Bergström, som senare på aftonen hade ordet, yttrade, att det trägna och omsorgsfulla arbete, Kongl. Maj:ts Regering egnat försvarsfrågan, gillas och uppskattas af hela den mera upplysta delen af svenska folket och en stor del af den svenska pressen. Jag kan försäkra, att det trägna och ihärdiga arbete, Kongl. Maj:ts Regering nedlagt på lösningen af denna fråga, gillas och värderas äfven af oss, som icke kunna räkna oss till de mera upplyste af samhällets medlemmar; och vi veta att uppskatta detsamma äfven derföre, att ju oftare denna fråga bringas å bane och ju mera den diskuteras från alla synpunkter, desto mera skall densamma renas och vinna framgång såsom en rätt och sann fosterländsk fråga. Herr Statsrådet yttrade äfven, att pressen är en makt i de moderna samhällena. Jag hyllar till en del samma åsigt. Det har nemligen visat sig att, så snart pressen med allvar företagit sig att arbeta för samhällsskicket utveckling, pressen varit en makt och blifvit erkänd såsom sådan. Detta visade sig i representationsreformens genomdrifvande. Då var det som pressen, så att säga, tog den all-

männa opinionen under armarne; pressen och den allmänna opinionen räckte hvarandra handen. och frågan fick en lycklig lösning. Men pressen har icke alltid varit mäktig att inverka på svenska folkets omdöme och detta har visat sig just i år. Hvem minnes väl ej, hvilka tillvitelser om egen nytta och andra mindre ädla bevekelsegrunder de 106 ledamöterna af denna Kammare under sistlidne riksdag fått uppbära af just samma press, som så varmt tog folkets rättigheter i försvar för några år tillbaka? Men det lyckades dock icke för pressen att i försvarsfrågan vinna en enda af dessa ledamöter för sin mening; nej, tvärtom har majoriteten i denna Kammare sedan sistlidne riksdag ökat med några röster. Detta förhållande synes mig utgöra ett bevis derpå, att de åsikter, som i denna fråga under sista riksdagen uttalades af denna Kammares majoritet, innefatta det enda sätt hvarpå frågan i en framtid kan vinna sin lösning, nemligen genom att afskaffa indelningsverket och grunda försvaret på principen af allmän värnepligt. Denna framtid bör icke blifva allt för aflägsen, då vi nu hafva icke blott ordinarie riksdagar årligen utan äfven understundom extra riksmöten. Visserligen har man icke vid innevarande riksdag utträtt så mycket för frågans lösning, men så mycket hafva vi dock gjort, att större klarhet i situationen än förut nu bör hafva vunnits.

Jag ville sluta mitt anförande nu, men jag kan icke underlåta att till bemötande upptaga ett yttrande af en talare i dag, nemligen att de förslag till försvarets förstärkande, som gå ut på en utsträckning af den allmänna värneplikten, trycka endast de samhällsmedlemmar, som måste genom sitt arbete skaffa sig uppehälle för dagen. Jag för min del tror, att den börda, som antagandet af ett sådant förslag pålägger, trycker lika på alla samhällsmedlemmar; och då rättigheten till lega och friköpning är borttagen, blir bördan icke så tung för den fattige arbetaren, som ser den rikes son stå i samma led som han. Får han än uppoffra några dagar af sin lefnad för att öfva sig i vapens bruk i och för fäderneslandets försvar mot främmande maktens anfall, skall han icke anse denna tid förspild. Äfven den penningeförlust han gör, blir icke heller så särdeles stor; måhända försvinner hans arbetsförtjenst lika fort under sysslolösa stunder. Men just genom vapenöfningarne finge han lära sig vara vid ordning och disciplin samt att mera lita på sig sjelf. Detta skulle verka godt för framtiden och lära honom att bättre taga sin person i akt.

På grund af hvad jag nu haft äran anföras och i följd af den utgång första punkten i utlåtandet fick i går, instämmer jag med reservanterna vid nu förevarande punkt af betänkandet och yrkar alltså afslag derå samt bifall till reservanternes mening.

Herr Adlersparre: Det var ett yttrande af en högt ärad talare här till höger, som föranledde mig att begära ordet. Han sade sig vara högeligen förvånad öfver ett uttryck från statsrådsbänken under gårdagens diskussion, nemligen att vi befinna oss i ett försvarslöst tillstånd. Jag ber att få erinra, att denna af Herr Chefen för Landtförsvars-departementet uttalade åsigt icke är ny. Den är sedan länge känd och erkänd. Den ärade talaren berättade en liten episod från sistlidne riksdag. Jag anhåller att också få berätta en riksdags-episod, men jag går något längre till-

baka, eller till 1809 års riksdag. Vid nämnde riksdag afläto Rikets Ständer till Kongl. Maj:t en underdånig skrifvelse, med anhållan att den af Konung *Gustaf IV Adolf* utskrifne vargering måtte, såsom stridande mot knektekontrakten, upplösas. I svaret på denna skrifvelse sade sig Kongl. Maj:t vara villig upphäva alla sådana författningar, som i någon mån kränka dess undersåtars lagliga rätt; men Kongl. Maj:t ansåg sig derjemte till Rikets Ständer böra framställa den enkla frågan: huru riket skall försvaras eusamt med den indelta och värfvade arméen, ej fullt 30,000 man? Ständerna blefvo härigenom tvungna att på eget ansvar taga försvarsfrågan i öfvervägande. Erkännande rikets försvarslöshet med blott 30,000 mau nödgades de medgifva en *extra rotering*, för den händelse rikets gränser hotades med anfall, samt, om denna rotering ej vore tillräcklig, en utskrifning af så kalladt *förstärkningsmanskap* till ett antal af högst 50,000 man. Denna rätt begagnade Kongl. Maj:t år 1811, i följd af befarad landstigning från engelska flottan, då 15,000 man utskrefvos. Det torde vara alla bekant, hvilken oreda och förargelse densamma åstadkom, förnämligast genom det sätt hvarpå utskrifningen verkställdes. Också aflät Kongl. Maj:t vid påföljande årets riksdag, nemligen år 1812, förslag till ett *förändradt utskrifningsätt*. Detta antogs af Ständerna, och härutaf uppkom den nuvarande allmänna beväringen.

Då sålunda redan år 1809 vår indelta och värfvade armé erkändes vara otillräcklig för rikets försvar, huru mycket mer otillräcklig måste den ej anses nu, då andra staters krigsmakt sedan dess så betydligt ökats. Och då, som hvar och en vet, vår beväring, i följd af sin ringa öfning, icke i någon mån kan anses ega den fasthet och sammanhållning, den krigslydnad och vana vid militäriska pligter, som erfordras för att med hopp om framgång strida mot nutidens arméer, så kan ju af allt detta ingen annan slutsats förnuftigtvis dragas, än att vi fortfarande äro ur stånd att afvärja anfall från våra mäktiga grannstater, samt att följaktligen det anmärkta uttrycket från statsrådsbänken var fullt befogadt.

När denna värnepligtstag sistlidne riksdag föredrogs, röstade jag för återremiss, emedan jag ansåg den borde varit åtföljd af ett förslag till lindring för rust- och rotehållare. Sedan Kongl. Maj:t uti sin nu afgifna proposition, genom att erbjuda betydliga lindringar, gifvit åtminstone ett indirekt erkännande åt en i miu tanke oafvislig rättsprincip, så finnes ej för mig något hinder att bifalla hvad Kongl. Maj:t nu föreslagit. I öfverensstämmelse härmed röstade jag bifall för den i går föredragna punkten, och i dag röstar jag för bifall till värnepligtstagen.

Härmed vill jag icke hafva sagt, att genom antagandet af denna lag den stora fosterländska frågan blifvit löst. I det kungliga förslaget ser jag blott första steget i den rätta riktningen. En tidsenlig, för våra förhållanden lämplig värnepligtstag växer ej opp som svampen ur jorden, utan fordrar nog många år, innan den blir hvad den kan och bör blifva. Vill man detta mål, bör icke Kongl. Maj:ts förslag aflås derföre, att det ej innebär allt hvad man kunnat önska. Utan eftergifter eller någon försakelse af enskilda åsigter löses ingen stor fosterländsk fråga; och såsom sådan måtte väl den förevarande få anses. Det finnes väl icke mer än en tanke derom, att utan en allmän och väl ordnad värnepligt kunna vi ej betrygga vår sjelfständighet. En så betydelsefull och vigtig fråga borde ej, såsom nu skett, blifvit kastad

fram och tillbaka som en leksak. Jag kan icke annat än instämma i anmärkningarne emot Utskottets beteende. Om ordnandet af våra försvarskrafter är efter år undanskjutas, i den tro att ingen skall anfalla oss, då vi ej ofreda någon, är fara värdt att vi bygga vår säkerhet på en mycket lös sand. Skulle än våra grannar alltid vara benägne att motsvara denna vår förhoppning, återstår dock den frågan: är det så visst att vi sjelfva ej vilja ofreda någon? Uppdyker ej allt emellanåt krigslystnaden ibland oss i samma drägt och färg, i samma former som under åren 1741 och 1788? Ja, jag tillåter mig fråga den ärade ledamot jag tagit mig friheten replikera, om ej äfven han någon gång varit smittad af denna heroiska entusiasm? Och om det än endast är en minoritet som gör sig skyldig till denna krigslystnad, är det icke just denna minoritet, som alltid är högljuddast, som föregifver sig representera hela folket och i grannländerna framkallar föreställningar, hvilka ett dervarande krigslystet parti kan göra sig till godo och oss till skada. Härmed vill jag blott hafva sagt, att någon säkerhet för ostörd fred icke finnes.

Men det är icke endast emot *yttre* fiender den allmänna värnepligten bör blifva vårt försvar. Hög tid är att något göres för att hämma dessa läror, insmuglade från utlandet, hvilka likasom maskarne i költrädet oafbrutet gnaga på statskeppets förstörelse. Likgiltighet för lagarne. misstro till religionsundervisningen, alltjemt aftagande vördnad för konungamakten, klassplittring och förslappad fosterlandskänsla äro fiender, vida farligare än Brandenburgare eller Kossacker; dessa sednare komma ej förrän de förstnämnde banat dem vägen. En allmän värnepligt, befriad från en och annan utväxt som vidlåder det preussiska systemet, är här det rätta botemedlet. Den upptager landets alla unge män likasom i en gjutform, afjemnar lyten och fel och återlemnar dem till näringarne med en förbättrad medborgerlig anda. Men för att uppnå detta mål erfordras, enligt mitt förmenande, andra anordningar för rekrytbildningen, än som kunna åstadkommas i ett vanligt läger. Under vårt klimat torde det annars kunna hända, att denna undervisning blefve af så ringa värde, att den ej motsvarade den kostnad och tid som deråt egnats. I fasta bostäder deremot, i baracker spridda i *landsorterna*, der första klassen värnepligtige sammandrages i mindre afdelningar, blefve det icke något hinder för befälet att så fullgöra sin pligt. att rekrytbildningen uppbringades till en folkhögskola i ordets vackraste bemärkelse. Derigenom kunde äfven denna första undervisning, som tager längsta tiden, förflyttas från sommarmånaderna till sena hösten eller tidigt på våren, hvarigenom den ej blefve störande för landtmannens sommararbeten. Den kortare eller längre tid som åt rekrytbildningen egnades, bestämde längden af den tid som sedermera blefve nödvändig för sommaröfningar i större skala. Den kostnad baracksystemet medförde uppvägdes hundrafallt ej blott genom besparade sommar dagsverken, utan än mer genom den fastare grunden för arméorganisationen och den omsorgsfullare daningen af nationalkarakteren.

Det Kongl. förslaget har icke så långt uttagit steget; men lägger icke heller hinder deremot, och några få års erfarenhet skall nog föra oss ditåt.

På grund af anförda skäl kommer jag, som sagdt är, att rösta för bifall till den nu föreslagna värnepligtslagen.

Herr Johan Jönsson: Herr Talman! mine Herrar! Då den stora fosterländska frågan om ordnandet af vårt försvarsväsende nu föreligger till slutligt afgörande, ber jag att få yttra några ord, synnerligast i anledning deraf att en talare på Stockholms-bänken under gårdagens plenum uppmanade oss, som utgöra majoriteten inom denna Kammare, att uttala vårt sista ord i denna fråga, på det att man måtte få veta hvad vi vilja. Till svar å denna uppmaning får jag nu förklara, att såväl min egen som mina kommittenters vilja är att erhålla ett kraftigt och starkt försvar; men på samma gång vi vilja göra alla uppoffringar härför, fordra vi, att försvarsverkets börda fördelas lika på alla samhällsklasser, sålunda att, hvad den personliga tjenstepligten vidkommer, densamma måtte drabba alla manliga medlemmar af den svenska befolkningen utan rätt till lega eller friköpning, och, att beträffande utgifterna, dessa måtte utgå af all jord i förhållande till densammas taxeringsvärde. Först då ett förslag till försvarsväsendets ordnande på sådana grunder framlättes, kan jag afgifva min röst därför, men för närvarande och i det skick, hvori frågan nu befinner sig, nödgas jag yrka afslag på Utskottets betänkande i denna punkt och bifall till reservanternes mening.

Herr Abraham Rundbäck: Då jag redan förut varit i tillfälle att uttala mig i förevarande fråga, hade jag icke ämnat att i dag ånyo yttra mig derom, men i anledning af några yttranden, som här blifvit fälda under detta plenum, finner jag mig föranledd att tillägga några ord.

I den motion jag för kort tid sedan framlade, uttalade jag den öfvertygelsen, hvilken jag sedermera och sednast i dag hört delas af flera, nemligen att motståndet emot förevarande förslag egentligen orsakas af folkets motvilja mot att utsträcka beväringens öfningar under fredstid i sådan grad, som Kongl. Maj:t föreslagit, och jag anmärkte äfven, att det icke vore att förundra sig öfver att folket icke är hågadt att ikläda sig 90 dagars öfningar under 7 år i stället för 30 dagar under 2 år, såsom nu är stadgadt. För de högre samhällsklasserna betyder den väsendtliga tillökningen icke så särdeles mycket, men helt annorlunda förhåller det sig med de klasser, hvilkas hela förmögenhet består endast i deras arbetstid och arbetsförmåga. Man må för den skull icke ställa fordringarne så högt utan gå försigtigt till väga, och det är därför som jag hemställt, huruvida man icke borde bestämma öfningstiden till likhet med hvad Herr Krigsministern föreslagit i sitt underdåniga memorial den 31 December 1868. Jag gjorde detta, dels emedan jag hoppades att Riksdagen derigenom skulle blifva mera villig att antaga värnepligtslagen, dels ock därför att jag ansåg att man i en så öntalig sak som denna, der det gäller stora personliga uppoffringar, bör gå endast stegvis framåt. Ett ytterligare skäl för bifall till min framställning finner jag uti det beslut Kammarerna vid förra sammanträdet fattade angående första punkten af Utskottets förslag, ty då vi till följd af detta beslut fortfarande, hvad indelningsverket beträffar, befinna oss in statu quo, och utsigten att i detta fall komma något framåt är långt aflägsen, så anser jag det vara nödvändigt, att något göres för att efterkomma folkets enstämmiga, på folkmöten och annorstädes uttalade önsningar, att åtgärder måtte vidtagas för att ordna försvaret på ett mera betryggande sätt. Jag föreställer mig också, att våra ärade motståndare

under gårdagen skulle i detta fall kunna visa sig tillmötesgående. Det vore högsinnadt, om de ville göra någon uppoffring, utan att derföre erhålla vederlag, och ett sådant tillmötesgående skulle säkerligen vinna sin fulla belöning. Derjemte skulle stämningen i landet derigenom väsendtligen lättas, hvilket är i hög grad att önska, enär densamma för närvarande är ganska tryckt, och det härtill är att befara att den skulle blifva det ännu mera, om Riksdagen afslutas utan att hafva åtgjort något till främjande af denna viktiga sak.

Om tiden för bevaringsöfningarne utsträcker i någon mån, skall det snart blifva utrönt, huru folket finner sig i en dylik förändring, och om det kan vara rådligt att sedermera vidare utsträcka öfningstiden i enlighet med hvad Utskottets förslag förordar.

Grefve Posse yttrade i går, att han hyste den öfvertygelsen, att folket skulle utan knot åtaga sig alla bördor, som värnepligtsystemet skulle medföra; men jag vågar likväl vara af en annan åsigt; och man kan icke på annat sätt få afgjort, hvilkendera af oss har rätt, än att vädja till folket sjelft. Befinnes det dervid att hans åsigt är den rätta, så må man vidare utsträcka öfningstiden utöfver de af mig för närvarande tidpunkt föreslagna sextio dagarne.

Jag vill derföre förena mig i de yrkanden, som redan i går framställdes af Herr Ehrenborg och äfven i dag förnyats af Herr Almquist, nemligen att Kongl. Maj:ts förslag i denna del måtte till Utskottet återremitteras, på det att Utskottet måtte taga i öfvervägande, huruvida icke någon inskränkning i den föreslagna öfningstiden lämpligen bör ega rum. I sammanhang härmed vill jag också erinra om hvad jag redan i motionen påpekat, nemligen att ersättning för denna inskränkning i exercistiden kunde erhållas derigenom att, på sätt Herr Krigsministern i sitt nyssnämnda memorial af 1868 föreslagit, och ingen sedan dess satt sig emot, det manliga släktet under tiden emellan konfirmations- och bevaringsåldern församlades till militära öfningar inom kommunerna. Gagnet och nyttan af sådana öfningar kan ingen förneka. Ynglingens sinne är under denna ålder synnerligen emottagligt för intryck, hans karakter erhåller då sin bestämda prägel, och hos honom implantas då vanor, hvilka han sedan oftast under hela lifvet fasthåller; det är derföre af omätligt värde att ungdomen vänjes vid tukt och lydnad. Och om — såsom jag föreställer mig — någon del af denna hufvudsakligast för militäröfningar afsedda tid kunde användas för inhemtande af intellektuel upplysning, så är jag viss om att folket icke skulle hafva något deremot utan alla tvärtom inse, huru mycket dermed vunnas.

Jag vill derföre, såsom jag redan sagt, förena mig i yrkandet om återremiss i det syfte jag nu angifvit.

Herr Hierta: Det må ursäktas mig, att jag begärt ordet egentligen för att besvara den interpellation, som af en ärad talare på Stockholmsbänken nyss framställdes till mig personligen, då han lät förmoda att jag icke skulle vara fri från krigslystnad. Jag vill försäkra, att jag aldrig känt en sådan böjelse, och att jag varit och ännu är så alldeles fri derifrån, att jag, oaktadt flera inviter, icke ens gått in i det Skandinaviska sällskapet.

Den ärade talaren antydde också, fastän indirekt, att, då jag icke velat understödja Kongl. Maj:ts förevarande förslag, jag skulle vara emot sjelfva principen af värnepligtsystemet. Det är jag dock icke; men jag anser att, för att fastställa sjelfva principen af en allmän värnepligt, erfordras icke något annat än att man borttager den så kallade friköpsrätten. Obestriddigen hafva vi då en allmän värnepligt. En särskild fråga är den, huru långt denna värnepligt bör utsträckas: och jag skulle, i fråga härom, visserligen kunna förändra mitt nyss framställda yrkande till ett instämmande med dem hvilka påyrkat återremiss, men då ett sådant yrkande har föga utsigt att vinna framgång, anser jag det icke vara skäl att frångå hvad jag nyss hemställt.

Herr von Geijer: Då jag i går, vid behandlingen af Kongl. Maj:ts förslag angående rote- och rusthållsinrättningens ordnande, röstade med Kammarens majoritet och således för afslag å Kongl. förslaget, bestämdes detta mitt beslut deraf, att jag, oaktadt sorgfällig pröfning, ej hade kunnat finna, att det föreliggande förslaget innebure ens löftet om de militära fördelar, hvilka i ersättning för den medgifna lindringen borde vara att förvänta; vidare deraf, att jag ur de under gårdagens diskussion gjorda anföranden fick endast det intryck, att äfven förslaget anhängare förordade detsamma antaga, förnämligast derföre att — något skulle kunna sägas hafva blifvit gjort — men till slut och egentligen derföre att, efter min förmening, antagandet af detta förslag, allt tillmötesgående oaktadt, ändock långt ifrån att bringa den stora fosterländska frågan till en snar lösning, tvärtom var egnadt att uppskjuta en sådan till en oviss och aflägsen framtid; ty ännu från sjelfva den dag indelningsverkets aflösning — jag menar dermed soldatens fullständiga frigörande från alla förhållanden till rotehållare och rote — af statsmakterna beslutas, ätgår väl 10 à 12 år, innan den militära anordningen kan visa sin nya form. Då dertill kommer att, om Kongl. förslaget blifvit antaget, allt tyder här derpå, att det då skulle hafva tillkommit under alldeles olika förväntningar, och att under detsamma tillämpning Regeringen sannolikt med sina önskingar och sitt arbete skulle hafva gått i en riktning, men Representationen med sina önskingar och sitt arbete i en alldeles motsatt, så var mig omöjligt att inse, huru ur förslaget skulle kunna hafva framgått det starka, väl ordnade försvar som eftersträfvats. Af dessa skäl har jag röstat emot Kongl. förslaget.

Då nu Kongl. Maj:ts förslag angående rote- och rusthållsinrättningens ordnande blifvit afslaget, och det derjemte under gårdagen blifvit från statsrådsbänken betonadt, att beslutet om indelningsverkets upphörande ej på länge vore att förvänta, så återstår att nu endast betrakta den föreliggande andra punkten af Särskilda Utskottets förslag angående allmänna värnepligten.

Ähuru jag ingalunda kan tro, att värnepligtslagen i denna Kammare nu blifver antagen, hvarken sådan den nu föreligger eller modifierad, vill jag dock, sedan Herr Landshöfding Almquist yrkat återremiss i syfte af förslag till exercistidens nedsättande, dermed förena mig. En annan talare, Herr Maukell, har också flerfaldiga gånger uttalat sig om nödvändig-

heten af exercistidens för beväringen småningom ökande. Så länge 82 dagars exercis var liksom fastlänkad med frågan om rust- och rotehållsinrättningens ordnande, hvarken kunde eller borde, så synes mig, någon modifikation häri från Representationen föreslås; men sedan denna fråga nu bortfallit, kunde möjligen föreslås någon *tillökning* i beväringsexercisen utöfver de nuvarande 30 dagarne.

Långt ifrån att jag med en ringa tillökning i beväringens exercis skulle anse något effektivt för försvaret vunnet, hvilket jag i längden ej heller synnerligen kan tillmäta åt 82 dagars exercis, fördelad på 3 år, betraktar jag en sådan tillökning endast som ett tillskott i den nationela uppfostran, och som något gjordt i det syfte, för hvilket, för stunden, ingenting kan göras.

Jag förenar mig i Herr Almqvists yrkande om återremiss.

Herr Joh. Johansson i Ringshyttan: Min afsigt var att endast instämma med Herr Lektor Rundbäck, men då jag nu emot förmodan blifvit uppropad, anhåller jag att få göra en anmärkning mot påståendet, att en utsträckt värnepligt skulle särdeles hårdt drabba rust- och rotehållarne, derigenom att betydliga arbetskrafter för dem ginge förlorade genom den föreslagna långa öfningstiden. I ett fall kan detta påstående vara sannt, nemligen om rotehållare antingen sjelfva äro i värnepligtsåldern, eller om de ega söner som äro det. Att tala om att deras tjenares eller för jordbruket behöflige arbetares öfningstid skulle för *rotehållarne* medföra förlust, är så mycket mera orimligt, som denna förlust drabbar *arbetaren personligen* och icke hans husbonde, ty säkerligen skall det förhållande, som redan nu eger rum vid städsling af tjenare, att man gör sig noga underrättad huruvida han är i beväringensåldern eller icke och derefter aflönar honom, ännu mer komma att göra sig gällande, om den nu föreliggande värnepligtslagen blefve antagen. Det är med särskildt afseende å den tidsuppföring man nu fordrar af den arbetande klassen, som jag för min del skulle önska en återremiss af punkten, för att man måtte erhålla tillfälle att taga i öfvervägande, om icke en något förkortad öfningstid skulle kunna blifva tillfyllestgörande för att ernå någorlunda militärisk färdighet. I likhet med den ärade Wexiö-representanten håller jag också före, att man genom öfningar i hemorterna — hvilka öfningar måhända borde göras obligatoriska för alla ynglingar emellan konfirmations- och beväringensåldern — skulle kunna uträtta ganska mycket i sådant hänseende. Vi hafva sett, hvad som varit möjligt att, utan det ringaste tvång, kunna åstadkomma härutinnan genom de frivilliga skarpskytteföreningarne, och säkerligen borde man genom dylika hemöfningar kunna i icke oväsentligt mån inskränka den nu föreslagna öfningstiden. Jag tror också, att det just varit rädslan för den utsträckta värnepligten, som dikterade Kammarens beslut i går och som kommer att afgöra utgången äfven i dag. För min del är jag stolt öfver att representera en ort, der man, utan särskilda fordringar i afseende på bestående och under tillämpning varande förhållanden, likväl icke ens ifrågasätter att undandraga sig de ökade uppföringar som befinnas nödiga för ett älskadt fosterlands försvar, men säkert är ock, att man med tacksamhet skulle mottaga den nedsättning uti den föreslagna beväringsexercisen som kan vara möjlig att

ernå, och för att detta förhållande må kunna komma under Utskottets förnyade ompröfning är det, som jag nu förenar mig i yrkandet om återremiss.

Friherre Gripenstedt: Jag har begärt ordet för att i största korthet tillkännagifva, att icke heller jag för min del till fullo gillar alla de bestämmelser, som ligga till grund för förevarande förslag, och att äfven jag hyser någon betänklighet emot att, såsom planen innefattar, den indelta arméen skulle tagas i anspråk hufvudsakligen såsom befäl, enär man derigenom skulle förminska dess utomordentligt stora värde såsom *stamtrupp* och förvandla densamma till en kanske mindre lämplig befälskader.

Likaledes tror jag, att man, utan att väsendtligen äfventyra vårt försvarsverks duglighet, så framt indelta arméen oförminskad får kvarstå hufvudsakligen såsom den gamla, fasta *trupp*, vid hvilken det unga manskapet kan stödja sig, skulle kunna medgifva någon inskränkning i den föreslagna tiden för beväringsofningarne, men jag har hittills icke velat uttala dessa betänkligheter, af fruktan att ett sådant uttalande möjligen skulle kunnat bidra till ytterligare splittring i åsigtarna, och att utsigten till framgång för Kongl. Maj:ts förslag derigenom skulle blifvit ännu mindre. Men nu, då hvarje sådan utsigt för tillfället är slut, har jag velat yttra detta, för att i protokollet nedlägga åtminstone en antydning om mina åsikter beträffande sjelfva hufvudsaken. Såsom frågan nu står, och då man visat så ringa benägenhet att vilja göra någonting för det nuvarande tillståndets förbättring, anser jag, mig emellertid, i valet emellan Kongl. Maj:ts och reservanternes förslag, enligt hvilket alldeles intet för närvarande skulle göras, böra instämma i det första alternativet och yrkar derföre bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Men innan jag slutar, vill jag också tillägga ett par ord i anledning af ett yttrande, som Grefve Posse lärt haft i början af detta plenum. Jag var visserligen icke då närvarande, men har hört att yttrandet gick derpå ut, att Utskottet, enligt hans tanke, skulle hafva tydligt och klart uttalat sin mening i afseende å sättet för försvarets ordnande. Såsom jag redan förut nämnt, är jag för min del likväl af alldeles motsatt tanke, och då denna delats af nästan alla, tillhörande samma sida som jag, hvilka här yttrat sig, skulle det otvifvelaktigt för oss alla vara en stor tillfredsställelse, om man äfven nu i sista stunden ville afgifva en bestämd upplysning angående Utskottets åsikter härutinnan. Jag vidhåller nemligen fortfarande mitt påstående, att Utskottet väsendtligen brustit i sin skyldighet att framlägga någonting positivt såsom grund för sin hemställan; ty ingen lär väl kunna såsom giltigt och tillräckligt i detta fall godkänna den nakna satsen, att för värnepligtslagens antagande det skulle vara ett nödvändigt villkor att indelningsverket upphäfdes. Detta återstår först att bevisa, och framför allt tillhör det dem, som yrka på indelningsverkets tillintetgörande, att uttryckligen tillkännagifva hvad de vilja sätta i stället; om de vilja hafva någon *annan* *stamtrupp*, och i så fall huru den skulle vara inrättad; eller i händelse ingen *stamtrupp* skall finnas, hvad man vill göra för att ersätta densamma, o. s. v. Men angående allt detta har Utskottet sagt — *intet*.

Det enda ställe i betänkandet, der Utskottet uttryckt sig klart och tydligt, är uti den beryktade slutmeningen, hvilken innehåller ett tadelvotum emot Herr Krigsministern och Kongl. Maj:ts Regering. Här synes det påtagligt att man velat nedlägga en sprängmina, och man finner således att Grefve Posse nu ansett tiden vara inne att låta den stora minan springa, hvars bild Herr Grefven symboliskt har tecknad i sitt sköldemärke; men jag hoppas för visso, att effekten deraf tealunda skall blifva sådan, som man beräknat; och att de förhoppningar, som derpå möjligen grunda sig, äfven nu skola blifva gäckade.

Herr Rydberg: I likhet med flere af de föregående talarne är äfven jag af samma åsigt som reservanterne inom Utskottet i afseende å denna punkt, att nemligen de värnepligtiges fördelning i beväring och reserv. äfvensom längden af öfningstiden och dess fördelning stå i det väsentligaste samband med frågan om kaderns beskaffenhet, samt att vi icke kunna fatta något bestämdt beslut i denna sak, förr än vi fått klart för oss huru stor och hurudan denna stam eller kader skall blifva. Då dessutom Kongl. Maj:ts förslag, enligt mitt förmenande, splittrar den föreslagna öfningstiden, och då denna splittring gör, att öfningarne blifva i det närmaste ofruktbara, så nödgas jag yrka afslag å Utskottets hemställan i denna punkt. Erbjöd oss det i går debatterade Kongl. förslaget ruinen af ett gammalt, så gifver det förslag, som nu afhandlas, endast skuggan af ett nytt. Med de talare som önska förkortning i den föreslagna öfningstiden för beväringen kan jag på intet sätt förena mig. Då jag i går röstade med dem som önska indelningsverkets upphäfvande, så var det icke minst ur den synpunkt, att alla de uppoffringar vi kunna komma att göra för vårt försvar, skola blifva disponibla i och för en konsekvent tillämpning af allmänna värnepligten. Det torde icke vara obekant, att bland motståndarne till denna Kammars majoritet finnes en temligen allmänt utbredd föreställning att, äfven om indelningsverket blefve upphäfdt, denna majoritet ändock skulle komma att göra intet eller alltför otillräckligt för att åstadkomma ett försvar, grundadt på den allmänna värnepligtens basis. Det är oss angeläget att icke gifva denna misstanke vatten på qvarnen, det är oss angeläget att icke lyssna till något förslag, som afser en inskränkning i den nu föreslagna öfningstiden för beväringen. Vår heder är engagerad i denna sak. Endast *då* är vår ställning klar och otvetydig, om vi troget fasthålla vid vårt uppställda program: indelningsverkets upphäfvande och den allmänna värnepligtens utsträckning och tillämpning ända till den gräns fäderneslandets behof kräfver och våra egna krafter medgifva.

Friherre af Schmidt: Jag skall icke upprepa de många skäl som förefinnas för oss att utveckla och förstärka rikets försvar, ty detta har både under gårdagens långa öfverläggning och äfven förut vid flerfaldiga tillfällen blifvit framställt. Att emellertid dessa skäl äro oeftergifliga erkännes öfverallt i landet, hvarest den förste statsmaktens åsichter i denna fråga äro gillade, och hvarest behofvet af våra försvarskrafters ökande är vitsordadt. Då första punkten af föreliggande utlåtande redan i går blifvit af denna Kammare bifallen, är det naturligt att den nu föredragna

andra punkten kommer att afslås. Jag beklagar högeligen detta resultat af gårdagens öfverläggning, emedan jag är öfvertygad derom, att Utskottet, derest det hade behagat ingå i en närmare granskning af den Kongl. propositionen, skulle hafva kommit till ett annat resultat än nu varit händelsen. Jag vill emellertid icke nu söka framställa min tanke om orsakerna till den utgång frågan för närvarande erhållit: jag endast beklagar resultatet af gårdagens öfverläggning, hvaraf jag dock ej finner mig förhindrad att rösta bifall till nu föreliggande andra punkt af Utskottets förslag.

Herr Kallstenius: Jag hade icke tänkt besvära Kammaren med något yttrande angående den nu föredragna punkten, enär mina åsikter i frågan torde förut vara allom bekanta. Men det anförande som nyss afgifvits af Friherre Gripenstedt har hos mig återväckt till styrka och lif den farhåga, som redan i början af gårdagens diskussion hos mig uppstod, den nemligen att ett yttrande af Grefve Posse i går måhända kunde komma att tilläggas större vikt än det förtjenade. Herr Grefven framhöll nemligen med sin vanliga skicklighet och stark tonvigt, att den omständigheten, "att Kamrarne icke kunnat i detta Särskilda Utskott insätta någon enda ledamot, som velat rösta för obetingadt bifall till Kongl. Maj:ts proposition," skulle i sig sjelf innebära ett bevis för det Kongl. förslagets oantaglighet. Jag hade i går ämnat bemöta detta yttrande af Herr Grefven, om ingen annan gjorde det, men ett tillfälligt illamående orsakade, att jag ej *då* kunde inlåta mig på en så kinkig fråga. Nu har emellertid inträffat under diskussionen öfver nu föredragna punkt, eller den som egentligen rör försvarets förstärkande, att, som jag tror, ingen enda talare yttrat sig för obetingadt bifall till detta förslag och, äfven om Grefve Posses nu anmärkta yttrande blifver obetsvaradt och det oaktadt af denne Kammares ledamöter, som naturligtvis känna ställningar och förhållanden inom Kammaren, ej tillmättes något synnerligt afseende, så skulle nu anmärkta omständighet, i förening dermed att oftanämnda yttrande af Herr Grefven fått passera obemött, kunna ingifva dem, som stå utanför Kammaren och dess maskineri och således mindre eller alls icke kunna uppfatta annat än det som passerar sjelfva scenen, den föreställningen att dessa Herr Grefvens ord angäfvit ett fullt exakt och anmärkningsvärdt förhållande. Det är derföre jag anser, att det vore orätt att längre tåga i denna sak, hvilken Grefve Posse sjelf bäst vore i tillfälle att belysa, derest han ville.

Det är, som jag tror, temligen allmänt bekant, att det parti som utgör majoriteten i denna Kammare, redan under denna riksdags första timme och innan Kongl. Maj:ts förslag blifvit till Riksdagen afgifvet på ett allmänt sammanträde under sedvanliga festtal med hand och mun lofvat sig sjelft och hvarandra att afslå hvarje förslag i denna fråga som från Kongl. Maj:ts sida kunde till urtima Riksdagen framkomna. Det är naturligt, att denna majoritet skulle till ledamöter från denna Kammare i Utskottet insätta sådana män, som stodo fast vid sådan öfverenskommelse, det Kongl. förslaget måtte nu se ut huru som helst. Af sådant skäl voro således Andra Kammares 12 ledamöter att påräkna emot förslaget. Deremot är det ett stort misstag af Herr Grefven, då han på-

står, att Första Kammaren icke i det Särskilda Utskottet insatt sådana ledamöter som vore sinnade att bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Tvärtom finna vi ju, att Utskotts-ledamöterna från Första Kammaren enhälligt tillstyrkt bifall till den del af det Kongl. förslaget, som hufvudsakligen afser försvarets förstärkande, nemligen lagen angående den allmänna värnepligten. Deremot är det sannt att Första Kammarens Utskotts-ledamöter hvarken obetingadt eller enhälligt ingått på den andra delen af detta förslag, och hvilken i allt fall är mindre väsendtlig, nemligen angående en förändrad reglering af rote- och rusthålls-inrättningen, utan emot densamma hyst åtskilliga betänkligheter, något som ifrån deras ståndpunkt sannerligen icke är mycket att förundra sig öfver.

Hvad nu särskildt den föredragna punkten beträffar, så får jag i likhet med den föregående talaren och Friherre Gripenstedt förklara, att äfven jag hyst några betänkligheter, för att antaga förslaget till värnepligtslag, sådant det nu föreligger. Jag skulle vara benägen att instämna uti den af Herr Alnquist först uttalade åsigt i detta ämne; ty jag bekänner, att jag är alltför litet militär för att vilja stå här och säga, att jag anser att t. ex. 82 dagars vapenöfning för beväringen är det minsta möjliga, eller lagom och tillräckligt. Detta tilltror jag mig så mycket mindre kunna göra, som jag är öfvertygad, att mängden inom denna Kammare i likhet med mig måste finna, att, när man vill öfvergå från de närvarande bestämmelserna angående bevärings vapenöfningar till en mera utsträckt allmän värnepligt, så beträder man, såsom jag tror, en mycket riktig väg, om man till en början försöker med att föreskrifva en mindre tillökning i öfningstiden för att se och erfara verkau deraf. Sedermera kan man ju, om så behöfves, ännu mera öka denna öfningstid. Deremot anser jag det ej vara rätt, att vi i detta afseende exponera oss för att taga det första steget sådant, att vi icke utan stora ansträngningar kunna komma ut dermed, helst om erfarenheten sedan visar, att ett mindre kunnat vara tillräckligt.

Då emellertid ställningen är sådan som nu, och då jag ej kan inse att något vinnas genom en återremiss, så kan jag för min del ej annat än rösta för bifall till det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget till lag angående den allmänna värnepligten, öfvertygad som jag är att om rättelser sedermera deruti behöfva göras, sådant kan ske.

Herr J. F. Geijer: Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, att jag i den nu föredragna punkten instämmer med Herr Viktor Rydberg, samt att jag anser mig böra göra detta så mycket heldre, som jag äfven vid gårdagens omröstning tillhörde majoriteten i denna Kammar.

Grefve Posse: Att Friherre Gripenstedt ej har så noga reda på hvad jag förut i denna dagens diskussion yttrat, är ej underligt, då han för tillfället ej var närvarande i Kammaren och sålunda endast genom hörsagor underrättat sig om mina ord. Då Herr Friherren blir i tillfälle att taga kännedom af diskussionsprotokollet för denna dag, torde äfven han medgifva att jag till fullo gifvit min mening i denna fråga till känna. Beskyllningarne mot Utskottet att det icke otvetydigt angifvit den grund för

en blifvande härordning som det anser vara den mest lämpliga, vederläggas af sig sjelfva för hvar och en, som behagar läsa andra sidan af utlåtandet, der det tydligt och klart uttalas, att Utskottet anser nödvändigt, "att vårt försvarsväsende väsentligen bör byggas på den allmänna värnepligtens breda grundval."

Det är emellertid icke min mening att nu åter upptaga diskussionen angående den del af utlåtandet, som redan i går afgjordes. Men med anledning af Herr Kallstenii yttrande nyss, att Första Kammarens Utskottsledamöter i allo gillat Kongl. Maj:ts förslag, ber jag Herrarne kasta en blick på reservationerna mot den första punkten af utlåtandet. Der förekomma icke mindre än fyra särskilda, bestämdt uppgifna anledningar, hvarför reservanterne ej kunna gilla det Kongl. förslaget, och slutligen ett uttaladt tvifvel huruvida indelningsverket såsom militärisk organisation skall bestå profvet. Besynnerligt nog komma reservanterne oaktadt allt detta likväl till det slut, att de tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag. Enligt hvad man sagt mig, och jag anser vara med sanna förhållandet öfverensstämmande, har en framstående talare i Första Kammaren motiverat sitt bifall till första punkten just på samma motivering som Första Kammarens reservanter användt för att tillstyrka afslag derå.

Jag har begärt ordet egentligen för att till Kammarens ompröfning få hemställa, huruvida numera, sedan Första Kammaren redan fattat beslut öfver den nu föreliggande punkten, det kan finnas någon rimlig anledning att återremittera densamma till Utskottet.

För min del är jag fullt och fast öfvertygad, att en sådan åtgärd icke kan komma att medföra annan påföljd än ett memorial från Utskottet med hemställan till Kammaren att fatta beslut.

Friherre Ericson: Jag har endast ett par ord att säga. Med anledning af de tillvitelser, som både i går och i dag riktats emot Utskottet, derföre att Utskottet, såsom man förmenat, icke skulle hafva tydligt uttryckt hvad det velat, får jag endast hänvisa till utlåtandet, hvarest det, för hvem det önskar, står öppet att läsa hvad Utskottet vill. Ingen kan emellertid hindra, att från ett och annat håll insinuationer framkastas mot Utskottet jemte beskyllning för bristfällig behandling af detta ärende, ehuru all anledning till dylika beskyllningar synes saknas.

Hvad jag sjelf vill har äfven en och annan af Utskottets motståndare varit god och särskildt intresserat sig för och, ehuru många gånger förut uttaladt, skall jag icke undandraga mig att upprepa det. Jag vill införa af en utsträckt och allmän värnepligt, så långt våra krafter förmå och behofvet kräfver, dock alltid under vilkor af indelningsverkets upphäfvande. Skälen för denna min åsigt äro i korthet: att, ur social och ekonomisk synpunkt, genom indelningsverkets bibehållande skatterna på ett orättvist sätt fördelas de olika näringarne och samhällsklasserna emellan, samt att, ur militärisk synpunkt, det är absolut omöjligt att ur indelningsverket prestera de befälsegenskaper som behövas för att leda den afsedda folkhären.

Detta är hvad jag vill; vill man än vidare säga, att jag ej sagt hvad jag vill, så kan jag naturligtvis ej hindra det.

Herr Jöns Rundbäck: Jag ber om ursäkt, för att icke äfven jag, liksom en föregående talare, kan förmå mig att framkomma med suppositioner och förutsättningar om dolda och hemliga motiv hos mina motståndare. Jag hvarken vill eller vågar antaga något sådant, utan skulle helst önska, att hvar och en låter hvarje sak tala för sig sjelf, liksom jag ock håller före, att hvar och en i främsta rummet bör pröfva sina egna bevekelsegrunder, ty den bästa kännedom består dock uti att känna sig sjelf. Jag har önskat säga detta, derföre att man här velat insinuera, att vi, det Kongl. förslagens motståndare, skulle vilja spela med förstuckna kort. En af Statsrådets herrar ledamöter, hvilken tillika är representant i denna Kammare, äfvensom en annan talare på Södermanlands-bänken hafva nemligen under denna debatt sökt klandra, icke så mycket denna frågas behandling inom denna Kammare, utan fastmer hvad som, enligt deras förmenande, skall hafva blifvit sagdt och öfverenskommet på vissa hemliga möten. Hvad är väl det för möten, der man med hand och lofven skulle hafva utfäst sig att motarbeta detta förslag? För min del protesterar jag på det bestämdaste mot en sådan beskyllning, ty jag känner ej till att några möten hållits, hvilka ej varit tillgängliga för hvem som helst, lika litet som jag känner något om handslag och lofven i nu ifrågasatta fall; hvarföre jag vördsammast anhåller, på samma gång jag har en moralisk rättighet fordra, att dessa Herrar, hvilka här sagt sig ega kännedom om detta förhållande, måtte spela med öppna kort och lemna ett svar på denna min berättigade fråga. Hvad nu sjelfva den föreliggande frågan beträffar, så tog jag mig vid sistlidne riksdag friheten uttala den åsigt, att värnepligtslagen borde sättas i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition i ämnet vid 1868 års riksdag. Jag fann då motstånd från den sida som nu vill gå in på de föreslagna lindringarne.

För min del fordrar jag ej blott att öfningstiden för beväringen skall inskränkas på sätt jag vid sistlidne riksdag yrkade, utan jag vill äfven innau jag kan lemna mitt bifall till denna värnepligtslag, att i densamma skall finnas ett bestämdt stadgande derom, att beväringen ej utan Riksdagens bifall får föras utom de förenade rikenas gränser. Då emellertid ett sådant stadgande ej för närvarande finnes i det nu föreliggande förslaget, så yrkar jag, med afslag å Utskottets förslag, bifall till reservanternas hemställan i denna punkt.

Herr Ola Andersson i Nordanå: Jag har begärt ordet hufvudsakligen för att protestera mot den uppfattning af gårdagens beslut, att vi, det Kongl. förslagens motståndare, icke skulle vilja göra något för åstadkommande af ett mer betryggande försvar än det närvarande; äfvenså fritager jag mig från att hafva deltagit i några hemliga möten, på hvilka, såsom en föregående talare påstod, man skulle på förhand hafva beslutit sig för att rösta nej till hvarje förslag i denna fråga från Regeringens sida. Det är representantens pligt att i alla frågor, med begagnande af de källor som stå honom till buds, söka att stadga sin öfvertygelse. Jag har ej försummat detta. Jag har sökt att oväldigt granska alla de skäl, som i saken förekommit, väl vetande att jag inför mitt eget samvete skall ansvara för mina handlingar. Jag skall ock söka att så handla, att jag detsamma skall kunna försvara. Derjemte ber jag att med några få ord

få motivera den åsigt jag hyser i denna fråga, och på grund af hvilken jag kommer att rösta för afslag i den nu föredragna andra punkten af utlåtandet. Att denna fråga är svårlöst är noggsamt bekant; att den skulle blifva det har jag intet ögonblick betviflat; men jag tror dock, att den numera kan anses bra mycket mera utredd än förut, samt att densamma nu går sin snara lösning till mötes, så framt nemligen Kongl. Maj:t täckes acceptera principen om indelningsverkets upphäfvande. Då jag nu nödgas rösta för afslag å det föreliggande förslaget till värnepligtslag, så sker detta i full konsekvens med det beslut i samma ämne, hvartill jag i våras bidrog.

Jag anser nemligen, att indelningsverkets borttagande bör stå i oskiljaktigt sammanhang med och utgöra ett vilkor för antagandet af lagen om utsträckt värnepligt. Man må icke häraf draga den slutsats, att jag för min del ej vill bidraga till förstärkande af vårt försvar, eller att jag förer detta tal på tungan endast för att blifva fri från indelningsverkets börda. I motsats mot Herr Abraham Rundbäcks yttrande i går, att Riksdagen genom antagande af Kongl. Maj:ts förslag skulle komma från alla stridigheter i detta ämne, tror jag tvärtom, att dessa stridigheter skola kvarstå och återkomma, så länge indelningsverket bibehålles. Äfven denna omständighet utgör för mig ett skäl att rösta för denna institutions upphäfvande, och detta så mycket mera som man äfven utur rent militära skäl börjar förkasta denna inrättning. Till dessa militära skäl vill jag äfven lägga ett annat, hvilket, såsom jag tror, ej under gårdagens diskussion blifvit framhållet, nemligen vigten för Staten att, när behofvet af en förändring inträder — och sådant kommer att stå i en viss proportion till krigskonstens snabba utveckling — kunna fritt och utan att träda någons rätt för när disponera öfver stammen.

Herr Ehrenborg påstod i går, att intet sammanhang finnes emellan allmän värnepligt och utskrifning, och Herr Ribbing ansåg dessa båda saker förhålla sig till hvarandra ungefär som *hor till stöld*.

Om sistnämnde talares anförande kommer att stå ovederlagdt, är det kanske ej ensamt talarens anförda skäl utan måhända äfven den omständigheten, att ingen annan än den som var i talarens närhet kunde fullständigt höra och uppfatta detsamma.

Jag tillåter mig att för jemförelses skull anförå några ord af en militärförfattare öfverste Wijkauder, hvilken i sin öfversigt om Svenska krigsförfattningens utveckling sid. 301 yttrar:

“Då medeltidens stormän kufvas af konungamakten, sker detta genom den sednares förbund med en ny folkmakt, utskrifningarne ordnas, den *allmänna värnepligten* kommer åter till heder och folkfriheten får ånyo lagbundna former för sin verksamhet.

Men då aristokratien ånyo blir alltför mäktig och de ofrälse stånden för deusammans nedbrytande lemna konungamakten obegränsad handlingsfrihet, utbyter enväldet den *allmänna värnepligten* emot realskatt,“ o. s. v.

Häraf såväl som af flera andra ställen hos samme författare är tydligen ådagalagd, att allmän värnepligt är liktydigt med utskrifning. Om så är förhållandet, och då rust- och rotheållarne nu under så lång tid, i stället, för utgörande af den allmänna värnepligten burit indelningsverkets

tunga, kan det väl då vara rätt att nu vilja ålägga jordbrukarne att *samtidigt* bära dessa båda bördor?

Slutligen ber jag få förklara, att mitt beslut i denna fråga är frukten af en mogen pröfning. Jag har nemligen icke, såsom det här under gårdagens debatt insinuerades om denna Kammares majoritet, låtit något partiintresse diktera mitt votum, utan jag har biott följt min innersta öfvertygelse, då jag med min röst bidragit till gårdagens beslut; och så ämnar jag äfven i dag göra.

Jag yrkar afslag å Utskottets förslag och bifall till reservanternes hemställan i den föredragna punkten.

Herr Åke Andersson: Jag hade visserligen icke behöft begära ordet, emedan min ståndpunkt i denna fråga förut är känd inom denna Kammare, men jag ville dock hafva till protokollet antecknad, att jag ännu fasthåller vid min under sistförflutna riksdag uttalade åsigt. Jag kan således i hufvudsak instämma uti den siste, ärade talarens anförande, äfvensom uti hvad Herr Jöns Rundbäck har anført, nemligen att vår beväring icke må utan Riksdagens medgifvande föras utom landets gränser.

Att den föreliggande frågan är af aldra största vigt, kan icke förnekas. På densammans lyckliga lösning beror möjligheten för oss att kunna försvara lif och egendom, hus och härd emot en möjligen angripande fiende och sålunda bevara Sveriges ära och vår nationalitet. Att vårt land tarfvat ett bättre ordnad och tidsenligare försvar, derom äro ju tankarne så väl inom denna Kammare som Medkammaren föga eller intet delade, och det är således endast sättet, hvarpå det bättre ordnade försvaret så väl i militäriskt som ekonomiskt hänseende bör åvägabringas, hvarom vi här tvista. För min del får jag, jemte det jag instämmer med de tvänne sista talarne, öppet förklara, att jag aldrig med min röst kommer att bidraga till införande af någon utsträckt värnepligt, så vida ej kostnaderna för vårt försvarsväsende blifva jemnare fördelade än nu är förhållandet. Jag yrkar således afslag på Utskottets förslag och bifall till reservanternes.

Herr Sjöberg: Det tyckes som om det skulle råda några dyningar af oro och misstämning efter det lifliga samtal, hvilket i går fördes här i Kammaran, och oakadt de uppmaningar, som från åtskilliga håll i dag framkommit i syfte att så vidt möjligt är söka få ställningen klar, vill det synas, som om den tvärtom blifver allt mera oklar, ju mera man talar i ämnet.

I anledning af de ord, en ärad granne ställde till Utskottets vice Ordförande, rörande ett yttrande, som denne skulle hafva fällt vid diskussionens början, förklarade Herr vice Ordföranden, att hans ställning till frågan vore fullkonligt klar och ganska tydligt angifven för hvem som helst. I sammanhang härmed behagade Friherre Ericson gifva till känna, att icke allenast han sjelf för egen del tydligen uttalat sin mening, utan äfven Utskottet uti betänkanDET fullkonligt klart angifvit hvad det vill och åsyftar. Jag ber Herrarne lägga särskildt märke till dessa yttranden, som i sjelfva verket äro återupprepanden af hvad som från samma sida sades i går, och mot hvilket jag då tog mig friheten att uppträda genom att framhålla, att Utskottet alldeles icke, eller åtminstone icke klart och oförtyd-

bart, uttryckt hvad det vill och åsyftar; ty jag upprepar -- och skall, om det behöfves, tusen gånger upprepa -- att man icke med allmänna, mer eller mindre vackra talesätt löser en praktisk fråga, aldri minst af så invecklad beskaffenhet som den ifrågavarande. Herr vice Ordföranden yttrade i går och upprepade helt nyss, att Utskottet genom den allmänna frasen, att folkbeväpningen för framtiden måste utgöra försvarsväsendets breda grundval eller -- såsom det i dag företrädesvis heter -- bas, tillräckligt antydt hvad Utskottet vill, och han sökte också gifva bevis för detta påstående. Jag var emellertid icke i stånd att inse, att bevisningen blef fullständig. Så mycket fattade jag dock, att den värde talaren ville göra klart för Kammaren, att, enligt hans tanke, landets försvar för framtiden borde byggas *uteslutande* på den der mycket omordade breda grundvalen eller basen af folkbeväpning. Sedan Kammaren äfven i går af hört en sådan förklaring, försäkrade Friherre Ericson kort derefter, att stamprincipen på intet sätt vore af Utskottet öfvergifven. Jag frågar nu, mine Herrar: hvad skola vi, som stå utanför Utskottet och den visdom, som derinom bor, föreställa oss om ställningen inom Utskottet sjelft, då de båda Herrar, hvilka onekligen vilja gälla som exponenter af Utskottsmajoritetens mening, lemna oss så stridiga uppgifter? Är stamprincipen af Utskottet öfvergifven eller icke? Är folkbeväpningen den grundval, på hvilken, enligt Utskottets åsigt, Sveriges försvar för framtiden bör byggas, eller är den det icke?

Jag -- lika litet som någon annan med mig liktänkande inom Kammaren -- har begärt eller kunnat begära, att Utskottet skulle framlägga något i särskilda delar utarbetadt eller fullständigt förslag, utvisande huru den försvarsorganisation, som Utskottet tänkt sig, i verkligheten skulle komma att gestalta sig. Men jag har trots det vara ett äliggande för Utskottet att något närmare antyda hvad Utskottet åsyftade och hvartill det ville komma, så att en hvar derigenom kunde sättas i tillfälle att se huru långt man ville utsträcka den offervillighet, som föres på tungan.

Det har talats om vissa beräkningar, som i synnerhet skulle ligga i den särskilda lilla orlofsedel, hvarmed utskottsbetänkandets första afdelning slutar, och om hvilken det talades i går. Under mitt anförande då tillät jag mig icke att göra den ringaste antydning om något sådant; men då åtminstone tvänne af Kammarans ledamöter uppträdde och uttalat sina förhoppningar, att dessa beräkningar icke skola lyckas, vill jag deremot uttrycka en önskan, att dessa beräkningar -- i den händelse de verkligen förefinnas -- må lyckas. Det skulle för mig vara särdeles tillfredsställande, om t. ex. de tvänne ärade talare, hvilkas yttranden jag nyss vidrörde, sattes i tillfälle att icke allenast i obestämda drag, utan så fullständigt som möjligt ordna sin breda grundval eller bas och derpå uppföra den byggnad, om hvilkens beskaffenhet vi andre nu endast kunna göra oss ett dunkelt begrepp, samt sedermera försvara så väl den mycket omtalade grundvalen som sjelfva byggnaden från bänken här midt emot.

Herr Törnfeldt: Herr Talman! Mine Herrar! Då Carl den XI inrättade indelningsverket, befams det tillräckligt att dermed betunga endast en del af landets inneväpnare.

Då vidare år 1812 rikets försvar behöfde förstärkas, hade man tvänne

rättvisa sätt att gå till väga för att ernå denna förstärkning. Antingen kunde man indela till rotering de delar af samhället, som ej förut tillhörde indelningsverket, eller också helt och hållet upphäfra Carl den XI:s verk och antaga allmän folkbeväpning. Men hvad gjorde man, i stället för att gå till väga på ett af dessa sätt? Jo — man inrättade vår nuvarande beväring och gaf med detsamma en örfil åt knektekontrakten, så att de i dem utlofvade friheter gingo förlorade.

Åter behöver landet ökade stridskrafter, och man vill nu för att ernå ett betryggande försvar utsträcka och förvandla den femåriga beväringsskyldigheten till en tjugenårig allmän värnepligt, allt under det indelningsverket bibehålles. Detta är en ny örfil, ämnad åt knektekontrakten, och för min del vill jag icke bidraga till att praktisera enligt den metoden, ty jag finner den orättvis.

Man har velat göra skillnad emellan skattefrågan och regleringsfrågan. Jag tror likvisst, att dessa frågor äro oskiljaktiga. Man får väl först och främst afgöra hvem som skall betala fiolerna och huru de skola betalas, innan man anställer kalaset.

Att återremittera förslaget i syfte att få lindring i exercistiden, anser jag icke lämpligt. Ty om något resultat med afseende å försvaret skall ernås, fordras öfning, öfning, öfning! Utan den duglighet och disciplin, som blott genom ihärdiga öfningar åstadkommes, sammanfalla de största massor som såpbubblor. Men dessa militäriska öfningar kosta ofantligt med tid och pengar, hvilka kostnader vårt jordbruk icke kan bära på samma gång som roteringstungan. Jag vill därför icke taga ett steg fram till allmän värnepligt förr än indelningsverket antingen alldeles upphäves eller ock fullkomnas, så att alla de samhällsklasser, som nu icke tryckas af indelningsverket, också få sina andelar af bördan att uppbära genom att *all* jord roteras och allt annat kapitalvärde betalar rotetfrihetsafgift. Antingen det ena eller andra måste ske för att åstadkomma någonting helt och stort. Jag röstar för afslag.

Herr Jöns Pehrsson: Det tyckes mig, som om diskussionen mer och mer urartat till ett personligt gräl emellan grefvar och friherrar, baroner och brukspatroner, kommandörer och litteratörer o. s. v. Men om man tror, att allt detta skall utgöra ett uppbyggligt skådespel för allmänheten, så har man en skef uppfattning af det svenska folklynnet. Att vid behandlingen af en så vigtig angelägenhet som den, hvilken är orsaken till sammankallandet af denna urtima Riksdag, icke hålla sig till sjelfva saken, utan endast lägga sig vinn om att snärta till sina motståndare så skarpt som möjligt — det är sannerligen att lägga lök på laxen. På sådant sätt uppträdde nu sednast en tjänsteman, representant på Stockholms-bänken, som har måhända tjänstledighet ofta och litet att göra under tjänstgöringen samt har således god tid att sysselsätta sig med det som mest intresserar honom, hvilket tyckes vara att agera skolmästare för Andra Kam-maren. Jag hemställer likväl, om sådant är rätt och billigt. Visserligen bör Regeringen hålla tömmarne och styra riket, men dess tjänstemän böra ej tillåtas att fatta piskan och köra. Börande de på folkets ombud akta sig för en sådan gammal åsigts ytterligare förökande, hvilket måste inträffa, om de allt i allo försvara alla förslag från Regeringen.

Herr Key: Jag hade verkligen icke tänkt att yttra mig i dag, men diskussionen har under förmiddagens lopp tagit en sådan riktning, att jag icke *kan* underlåta att begära ordet. Jag känner nemligen min känsla upprörd till följd af de alltjemt fortsatta personliga angrepp, som göras från den motsatta sidan, och jag *måste* fästa uppmärksamheten på den skilnad i diskussionssätt, som å ena och å andra sidan gjort sig gällande både i går och i dag. På det håll, der man måhända minst kunnat vänta parlamentarisk takt och hållning, har man funnit sådant, men på det håll, der man har ovilkorlig rätt att fordra dessa egenskaper, har man saknat dem.

Det har blifvit sagdt, att man icke löser denna stora fråga med tomma fraser, och som sådana har man benämnt så väl Utskottets utlåtande som de upprepade uttalanden, hvilka af Utskottets ledamöter blifvit gjorda. Det står hvar och en fritt att uppfatta allt detta som fraser, men ett vet jag, och det är, att lika litet som en stor fråga löses med fraser, lika litet löses den genom personliga invektiver, hvarmed här slötsats. Jag vill icke döma om bevekelsegrunden till dessa vidriga utfall, blottade på sakinnehåll, men fulladdade med bitterhet; den bästa förklaringen öfver anledningen till dem alla vore dock, att de hafva sin egentliga grund uti förtrytelse öfver att icke kunna "få bugt med dessa bönder". Det skulle då ligga i denna förtrytelse ett — som jag vill hoppas och antaga — *omedvetet* uttryck af det föräldrade föreställningssätt, som återgifves i de ord, vår störste skald låter Frithiof uttala vid schackbordet:

"Frälsas kan han med en bonde,
den är gjord att offras opp."

Härmed må nu vara huru som helst — men säkert är att ett sådant sätt att föra diskussionen, som motpartiet haft och har, endast kan bidra till att hålla frågan kvar på alltjemt samma ståndpunkt som hittills. *Ett* godt har likväl detta stridssätt medfört, det har klarat situationen. Vi skola återfå skarpt utpräglade konservative och liberale, hvilket vi de sednare åren, eller allt sedan det nya statsskickets införande, saknat. Den gamla *ständerrepresentationens liberala* skola blifva det *nya statsskickets stationära*. Denna frågas storhet visar sig äfven häri, att den ställer tydligt och klart en hvar af oss der han egentligen länge har stått.

Man frågar oupphörligen hvad vi — motståndare till det Kongl. förslaget — i sjelfva verket vilja? Friherre Ericson har nyss härtill svarat, att Utskottets åsigt står att läsa i betänkandet, men denna förklaring lär icke godkännas af dem, som icke vilja erkänna något. Det återstår derföre blott att säga, att vi aldrig vika, hvarken för de bittraste beskyllningar för bristande patriotism eller för uppmaningar — om än aldrig så vältaliga — till utöfvande af patriotism. När man så omvexlande som här begagnar sig af beskyllningar och uppmaningar, tvingar detta oss till förmodan, att det ej är allvarligt menadt hvarken med det ena eller andra. Illa skulle det också i sanning stå till, om en så stor klass af svenska medborgare som rust- och rothållarne skulle framför allt annat vara upptagen af tanken på egna intressen och fördelar. Illa vore det ännu mera bestämdt, om den stora massan af folket, den del som står nedanför "strecket", icke vore sinnad att försvara sitt fosterland. Vore det så, mine Herrar, — hvad hjälpte då hvilken försvarsorganisation vi än må antaga eller

förkasta? Nej, alla organisationer oaktadt skulle Sverige icke kunna försvara sig, ty — det *wille icke* försvara sig, och det vore knappast värdt att söka bevara det tunna skalet utomkring den genommurkna kärnan. Men lyckligtvis förhåller det sig icke så.

Min öfvertygelse är att ställningen är långt mera tillfredsställande än missmodet inom denna Kammare skildrar den. Sveriges folk är ett friskt, ett lefnadskraftigt folk. Vinner frågan icke nu sin lösning, visar det sig, att den behöfver en ännu längre mogningstid, hvad mer? Icke är Sverige derföre förloradt, lika litet nu som så många gånger förut; den samme Gud som fordom styrt våra öden gör det ännu, vi känna det inom oss, om vi än icke för ögonblicket kunna se och fatta medlet.

De beslut som fattats och hvad som dessa dagar skett skall i framtiden visa sig hafva varit en lycka för fosterlandet, ja en lycka, ty afgörandet af denna fråga blef derigenom uppskjutet till en ny och bättre tid, då passionernas svallvågor hunnit ligga sig, och då man kan enas om ett organisationsförslag, som icke allenast är nytt utan äfven godt.

Herr Carlén: Jag har begärt ordet, ingalunda för att förlänga diskussionen, utan tvärtom för att, så vidt möjligt är, förkorta den.

Ehuru jag hyser samma åsigt om det sätt, hvarpå försvarsfrågan blifvit inom Utskottet behandlad, som min granne och vän på Stockholmsbänken uttalat, och hvari jag således kan med nöje instämma, så är det likväl en sak, uti hvilken jag icke alldeles är af samma tanke som han. Jag vill nemligen för min del aldrig begära det omöjliga, hvilket dock Herr Sjöberg gjorde, då han begärde att Utskottets ledamöter från denna Kammare skulle framlägga ett gemensamt program för den arméorganisation Utskottet tänkt sig såsom ändamålsenlig. Att åstadkomma ett sådant gemensamt program lärer väl dock vara lika omöjligt, som att blanda eld och vatten eller att förena nordpolen och sydpolen i en enda punkt. Flera af Utskottets herrar ledamöter hafva både i går och i dag haft godheten att närmare uttala hvar sin uppfattning af sättet för försvarsfrågans lösning, och deraf framgår tydligen, att de ej förnä åstadkomma något gemensamt, ntöfver detta mystiska betänkande.

Med anledning af den siste ärade talarens anförande, poetiskt som alltid, vill jag endast säga några få ord. Jag hörde honom tala åtskilligt högstämtdt och vackert om bönderna — "vi bönder", som han uttryckte sig — och i sammanhang dermed citera det bekanta: "frälsas kan han med en bonde, *den är gjord att offras opp*".

För den händelse den ärade talaren menade sig sjelf med denna bonde, som skulle kunna offras för att frälsa fosterlandet — och med kändedom om hans varma fosterlandskänsla måste jag antaga det — så får jag uppriktigt tillstå, att det visserligen kommer att svida i mitt hjerta att offra en så älskvärd personlighet som representanten för Södra Tjust, men att jag likväl är beredd att böja mig för nödvändigheten. Må alltså offret af min älskvärda vän fullbordas och fäderneslandet räddas!

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, framställde Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets förslag, dels på bifall till det förslag som innehölls i den vid denna

punkt afgifna, utlåtandet bifogade reservationen, dels jemväl på återremiss. För bifall till Utskottets förslag fann Herr Talmannen ja vara öfvervägande. Votering blef emellertid begärd och sedan reservanternes förslag antagits till kontraposition, skedde omröstning enligt en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Särskilda Utskottet hemställt i *andra* punkten af dess utlåtande N:o 1,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, funnit Kongl. Maj:ts nådiga proposition till lag angående den allmänna värnepligten icke för närvarande böra af Riksdagen bifallas.

Omröstningen utföll med 70 ja och 112 nej; och hade Kammaren alltså funnit Kongl. Maj:ts nådiga proposition till lag angående den allmänna värnepligten icke för närvarande böra af Riksdagen bifallas.

§ 3.

Föredrogs punktvis och bifölls Särskilda Utskottets Memorial N:o 2, med förslag till bestridande af kostnaderna vid urtima riksdagen 1871.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de här ofvan under §§ 2 och 3 fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 2 e. m.

In fidem
H. Husberg